

PERCEPTIES OVER MAATSCHAPPELIJKE RECHTSZAKEN IN EEN DEMOCRATISCHE RECHTSSTAAT

Opinieonderzoek Ipsos I&O

In opdracht van het kantoor van de
landsadvocaat, Pels Rijcken

RAPPORT
Augustus 2026

© 2026. All rights reserved. Contains
Ipsos I&O confidential and proprietary
information and may not be disclosed
or reproduced without the prior
written consent of Ipsos I&O.

Colofon

Uitgave

Ipsos I&O

Zuiderval 70
7543 EZ Enschede

Amstelveenseweg 760
1081 JK Amsterdam

Ericssonstraat 2
5121 ML Rijen

Rapportnummer

2026/160

Datum

14 augustus 2026

Opdrachtgever

Pels Rijcken

Auteurs

Maartje van de Koppel
Sophie Carmiggelt

Copyright

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Managementsamenvatting (1/2)

Ipsos I&O onderzocht in opdracht van het kantoor van de landsadvocaat, Pels Rijcken, hoe Nederlanders maatschappelijke rechtszaken in de democratische rechtsstaat begrijpen, beoordelen en ervaren. Het onderzoek bestond uit een representatieve online enquête onder 1.059 Nederlanders in het I&O Research Panel, uitgevoerd in de zomer van 2026. Een deel van de vragen zijn een herhaling van de voorgaande editie van dit onderzoek,¹ een deel dient als verdieping op deze resultaten.

Helpt Nederlanders heeft vertrouwen in werking rechtsstaat

Een meerderheid van Nederlanders heeft vertrouwen dat de democratische rechtsstaat werkt zoals bedoeld (54%). Wel is dit aandeel gedaald ten opzichte van 2025, toen zeiden drie op de vijf (61%) dat ze vertrouwen hadden in een goede werking van de democratische rechtsstaat. Onder de groep die vertrouwen heeft, is dit vertrouwen is vooral gestoeld op institutionele mechanismen – zoals een scheiding der machten – die in Nederland ‘goed werken’, ook ‘in vergelijking met andere landen’. Nederlanders die niet zo veel of geen vertrouwen hebben in een goede werking van de rechtsstaat, zijn in de open vervolgvraag vooral kritisch over de politiek: zij voelen zich vaak niet gehoord en/of vinden de uitvoering van beleid niet goed.

Als Nederlanders worden gevraagd wat hun belangrijkste recht in de democratische rechtsstaat is, noemt men spontaan vooral: vrijheid. De belangrijkste plicht is vaak dat je je ‘aan de wet moet houden’. Tegelijkertijd heeft een flinke minderheid (41%) het idee dat de Nederlandse overheid zich niet aan haar eigen regels houdt.

Principiële steun voor maatschappelijke rechtszaken

Maatschappelijke rechtszaken – een rechtszaak van of tegen de overheid, die bredere aandacht krijgt in de media en politiek – worden door voorstanders dan ook

gezien als een nuttig ‘correctiemiddel’. Twee derde van alle Nederlanders (67%) vindt dat maatschappelijke rechtszaken ‘gewone burgers de kans geven om de overheid aan de wet te houden.’ En de helft vindt dat deze rechtszaken om ‘de rechten van kwetsbare mensen te beschermen’ (56%) en ‘de overheid dwingen tot handelen’ (53%).

Voor het algehele principe dat burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties de overheid voor de rechter moeten kunnen dagen, is dan ook steun: 61 procent van de bevolking vindt dat een (zeer) goede zaak. In mindere mate vinden Nederlanders het ook goed dat de overheid andersom ook zaken tegen bedrijven (58%), maatschappelijke organisaties (44%) en burgers (32%) kan aanspannen.

Meningen over praktijk: genuanceerd en soms kritisch

Tegelijkertijd zijn de houdingen van Nederlanders over de praktijk van maatschappelijke rechtszaken genuanceerd. Steun voor maatschappelijke rechtszaken is deels een ‘vaste houding’ is – iets wat men wel of niet heeft –, maar wordt ook voor een belangrijk deel bepaald door de context: hij hangt af van de kenmerken van de specifieke zaak. Het onderwerp van de zaak speelt dan vaak de grootste rol. Maar het hangt ook – vaak in combinatie – samen met de eiser en het doel van de zaak.

Daarnaast zien Nederlanders barrières rondom maatschappelijke rechtszaken wat betreft de toegang tot het recht: drie op de vijf (61%) vinden dat het voor ‘gewone mensen te moeilijk is om naar de rechter te stappen’. Ook uit open antwoorden blijkt dat maatschappelijke rechtszaken, zeker als de zaak wordt aangespannen door de overheid tegen een burger, een gevoel van ‘David vs. Goliath’ oproepen.

Tevens is er verdeeldheid over de effectiviteit van maatschappelijke rechtszaken, met een derde (31%) die zegt dat zulke rechtszaken ‘niet bijdragen aan het oplossen van grote problemen’.

¹Voor het onderzoeksrapport uit 2025, zie: [‘Rechter moet overheidsbeleid kunnen controleren’, debat over precieze rol – Ipsos I&O Publiek](#)

Managementsamenvatting (2/2)

Kritiek richt zich meer op politiek dan rechtspraak

Maatschappelijke rechtszaken bevinden zich op het snijvlak van politiek en rechtsspraak. Dat kan vragen en spanning oproepen over de verhouding tussen de twee. Nederlanders zijn met name kritisch over inmenging van de politiek in de rechtspraak. Zo vindt 36 procent vindt dat 'politici duidelijk moeten zeggen wat zij vinden, ook over lopende rechtszaken', 34 procent is het daarmee oneens (de rest is neutraal of weet het niet).

Bovendien is het aandeel dat deze mening is toegedaan het afgelopen jaar flink gedaald: in 2025 vond nog 52 procent dat politici zich ook over lopende zaken duidelijk moeten uitspreken. Wel vinden Nederlanders nu iets minder vaak dat 'politici te vaak kritiek hebben op de uitspraken van rechters' dan vorig jaar (39% naar 33% eens).

Tegelijkertijd is er nog steeds duidelijke steun voor de controlerende macht van de rechter, zeker met betrekking tot (over)macht van de overheid. Zo vindt driekwart (73%) dat 'rechters de overheid moeten kunnen dwingen beleid te veranderen als het ingaat tegen de wet'. Dat is gelijk aan vorig jaar.

Vooraf behoefte aan politieke acceptatie van rechterlijke uitspraken

Nederlanders zien dan ook hoofdzakelijk een rol voor politici in het goed laten verlopen van maatschappelijke rechtszaken. Wanneer er een lijst van voorwaarden wordt voorgelegd die het verloop van zulke zaken zou kunnen verbeteren, leggen Nederlanders voornamelijk de verantwoordelijkheid bij politici. Het 'altijd accepteren van rechterlijke uitspraken door politici' staat hier bovenaan (52% vindt dit belangrijk), gevolgd door 'het maken van betere wetten, zodat burgers en organisaties minder vaak naar de rechter hoeven te stappen' (48%). Verder hebben veel Nederlanders de behoefte aan begrijpelijke berichtgeving rondom uitspraken, een taak voor zowel rechters als journalisten.

INTRODUCTIE

Inleiding

Het spanningsveld tussen de democratie en de rechtsspraak staat regelmatig ter discussie, mede door de toename van maatschappelijke rechtszaken tegen de overheid. De landsadvocaat staat de overheid bij in zulke zaken en hij geeft de overheid juridisch advies. De landsadvocaat is werkzaam bij advocatenkantoor Pels Rijcken.

De opkomst van zogenoemde 'maatschappelijke rechtszaken' plaatst complexe politieke vraagstukken in een juridische arena, terwijl het politieke debat zelf juist een groeiende behoefte aan juridische argumentatie laat zien. De landsadvocaat opereert dus op het snijvlak van deze domeinen.

In het licht van deze complexe en veranderende omgeving is bij het kantoor van de landsadvocaat in 2025 de behoefte ontstaan om een helder en actueel inzicht te verkrijgen in de publieke perceptie van maatschappelijke rechtszaken in de democratische rechtsstaat en de rol die media, politiek en rechtsspraak daarin vervullen. Ipsos I&O voerde in juni 2025 een onderzoek uit, met als centrale onderzoeksvraag: "Hoe begrijpen, beoordelen en ervaren Nederlanders maatschappelijke rechtszaken in de democratische rechtsstaat?".

Het huidige rapport beschrijft de uitkomsten van een vervolgstudie, die dieper in de complexe relatie tussen maatschappelijke rechtszaken, de democratische rechtsstaat en het vertrouwen onder burgers duikt. Dit onderzoek is uitgevoerd in juni 2026 onder een representatieve groep van 1.059 Nederlanders.

Onderzoeksvragen

Het doel van deze meting is, net als de vorige meting, om een beeld te krijgen van de huidige kennis en houdingen van Nederlanders ten aanzien van de rechtsstaat en hoe deze wellicht zijn veranderd. De volgende elementen staan centraal: **kennis** over maatschappelijke rechtszaken en de democratische rechtsstaat, de **houding** tegenover maatschappelijke rechtszaken in de democratische rechtsstaat en **ervaringen** van de invloed van media, politiek en rechtspraak rond maatschappelijke rechtszaken in de democratische rechtsstaat. Hieruit volgt de volgende centrale onderzoeksvraag:

Hoe begrijpen, beoordelen en ervaren Nederlanders maatschappelijke rechtszaken in de democratische rechtsstaat?

Om die hoofdvraag te kunnen beantwoorden analyseren we de volgende deelvragen:

1.

Wat is het kennisniveau van Nederlanders ten aanzien van maatschappelijke rechtszaken en de democratische rechtsstaat?

2.

Wat zijn grondhoudingen van Nederlanders ten aanzien van maatschappelijke rechtszaken in de democratische rechtsstaat?

3.

Hoe kijken Nederlanders naar maatschappelijke rechtszaken?

4.

Hoe zien Nederlanders de rol van media, politiek en de rechtspraak rond maatschappelijke rechtszaken in de democratische rechtsstaat?

Onderzoeksverantwoording

Enquête

Het onderzoek bestond uit een enquête onder het algemeen Nederlandse publiek. De vragenlijst is uitgezet in het I&O Research Panel en kon worden ingevuld van maandag 13 juli t/m dinsdag 21 juli 2026. Na een aantal dagen ontvingen panelleden die nog niet hadden meegedaan een herinneringsmail.

Respons en weging

In totaal zijn er 2.505 Nederlanders uitgenodigd voor het onderzoek en vulden 1.059 Nederlanders de vragenlijst in. Dat is een respons van 42 procent. De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in november 2025. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard (CBS). Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges.

In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van $n=1.000$ en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 3 procent. Indien de percentages niet optellen tot 100 procent, is dit het gevolg van afrondingsverschillen.

Leeswijzer

Waar statistisch significant en relevant lichten we verschillen in uitkomsten voor verschillende groepen, zoals leeftijdsgroepen en opleidingsniveaus, uit in het rapport. Bij uitkomsten over subgroepen zijn er minder waarnemingen dan in de totale steekproef, daarom zijn er grotere foutmarges van toepassing. Zo is bij de verschillende opleidingsgroepen een foutmarge van circa 5 procent van toepassing. Verschillen tussen groepen benoemen we alleen als deze statistisch significant zijn.

Het rapport is opgebouwd rond de drie centrale elementen (kennis, houding en ervaring). Deze elementen worden eerst behandeld in relatie tot de democratische rechtsstaat in het algemeen. Vervolgens worden ze behandeld ten aanzien van maatschappelijke rechtszaken en de rol van media, politiek en rechterlijke macht binnen de rechtsstaat.

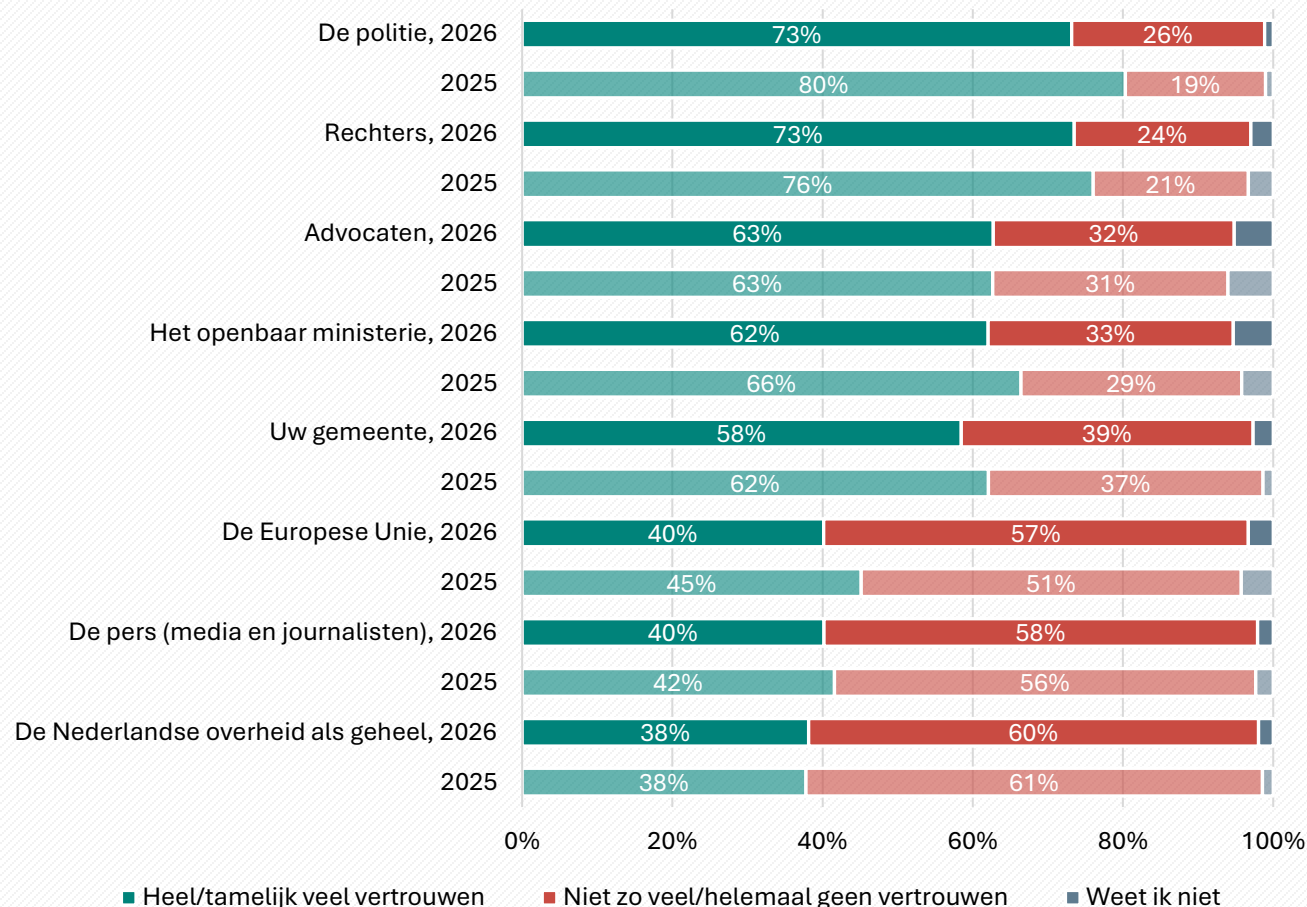
DEMOCRATISCHE RECHTSSTAAT

1

Vertrouwen in meeste instituten stabiel; meeste in politie, minste in de overheid

Figuur 1.1 - Hoeveel vertrouwen heeft u in elk van deze instituten of (beroeps)groepen?

Basis: Nederlanders 18+, volledige steekproef (2026: n=1.059; 2025: n=1.047)

Ondanks enkele nipt verschuivende vertrouwenscijfers is het patroon gelijk aan 2025. Voor de meeste instituties geldt dat ze ongeveer evenveel vertrouwen genieten van Nederlanders; alleen het vertrouwen in de politie en de EU is significant afgenomen.

Nederlanders hebben het meeste vertrouwen in de handhavende macht, net als vorig jaar. Al is het aandeel Nederlanders dat heel/tamelijk veel vertrouwen heeft in de politie wel gedaald. Vier op de vijf (80%) had vertrouwen in 2025, bijna driekwart (73%) nu.

Het vertrouwen in de rechterlijke macht is niet veranderd ten opzichte van 2025, en nu op een vergelijkbaar niveau als de politie.

Nederlanders hebben het minste vertrouwen in politieke instituties en de pers, waarbij minder dan de helft vertrouwen heeft in de EU, de pers en de Nederlandse overheid als geheel. Dit is vergelijkbaar met 2025.

- Bij meerdere instituten geven mannen relatief vaker aan niet zo veel of helemaal geen vertrouwen te hebben in een instituut dan vrouwen, bijvoorbeeld bij rechters, advocaten, de politie, het openbaar ministerie en de EU.
- Ook zijn er consistente verschillen langs opleidingsniveau, waarbij lager opgeleiden vaker aangeven niet (zo veel) vertrouwen te hebben en hoger opgeleiden juist wel.

Belangrijkste recht: vrijheid

Respondenten kregen de volgende toelichting:

Een democratische rechtsstaat is een land waar burgers hun bestuurders kiezen en de macht eerlijk is verdeeld. Degenen die wetten maken, uitvoeren en controleren staan zoveel mogelijk los van elkaar en controleren elkaar.

Iedereen heeft rechten die je beschermen tegen oneerlijke behandeling. Er zijn ook plichten, die ervoor zorgen dat we goed met elkaar kunnen samenleven.

Vervolgens werd gevraagd: *Als u denkt aan de democratische rechtsstaat, welke rechten en plichten zijn dan voor u het belangrijkste?*

Nederlanders zien ‘algemene’ vrijheid, bijvoorbeeld om ‘te zijn wie je bent’, en het recht op zelfbeschikking als het meest belangrijke recht. Ook de vrijheid van meningsuiting wordt vaak genoemd.

Verder betrekken Nederlanders rechten ook op omgang in de sociale sfeer, waarbij gelijke behandeling, non-discriminatie en rechtvaardigheid worden benadrukt. Tevens wordt door een kleinere groep sociale voorzieningen genoemd, zoals bestaanszekerheid, huisvesting en zorg.

Daarnaast richten Nederlanders zich op het institutionele domein; ze noemen stemrecht en participatie in de politiek als hun belangrijkste recht.

Ten slotte is er een groep die de focus legt op bescherming door de overheid en rechtspraak, zowel fysieke als sociale veiligheid.

Alle opleidingsniveaus zien vrijheid veruit als het belangrijkste recht, gevolgd door stemrecht en gelijke behandeling. Waar de groepen in verschillen is hun benadering van vrijheid.

- **Hoger opgeleiden** koppelen vaker vrijheid aan institutionele voorwaarden, zoals een onafhankelijk rechtssysteem, privacy en rechtsbescherming tegen willekeur (van de overheid).
 - “Stemrecht, vrijheid te zijn wie ik ben, gelijkwaardigheid. Recht om het oneens te zijn tegenover de overheid en de mogelijkheid een juridische procedure te starten.”
 - “Gelijke behandeling onder de wet, waarop het volk als electoraat indirect invloed kan hebben”
- **Middelbaar opgeleiden** leggen vaker het verband tussen vrijheid en veiligheid, waarbij de focus ligt op een stabiele en veilige samenleving. Dit is gekoppeld aan bescherming door de politie en justitie, maar ook eerlijke behandeling.
 - “Dat iedereen zich veilig kan voelen in dit land. Ongeacht kleur, afkomst, geloof of gender”
 - “Navolging van regels. Vrije meningsuiting, maar wel op een normale manier. Zonder geweld en vernieling. Je mag anders zijn en je eigen mening uiten.”
- **Lager opgeleiden** stellen vrijheid relatief meer in verband met dagelijkse vrijheid, zoals de vrijheid van meningsuiting en ‘mogen zijn wie je bent’, evenals basisvoorzieningen.
 - “Vrijheid, veiligheid, zorgplicht van overheid.”
 - “Gelijke rechten voor iedereen, zoals recht op een eigen mening, kunnen doen en laten wat je zelf wilt, omgaan met wie je wilt, zijn wie je bent etc.”

Belangrijkste plicht: aan de wet houden

‘Het naleven van wetten en regels’ wordt verreweg het meest genoemd door Nederlanders, wanneer hen wordt gevraagd wat zij zien als hun belangrijkste *plicht* in een democratische rechtsstaat. Het wordt voornamelijk gekoppeld aan de noodzaak van orde en veiligheid in de samenleving.

Verder noemen respondenten veelal een vorm van ‘sociale plicht’, namelijk de noodzaak om respectvol met anderen om te gaan, tolerantie tonen en gelijkwaardigheid. Ook ziet een grote groep solidariteit en zorg voor de medemens als belangrijkste plicht.

Sommigen benaderen plichten vanuit een institutioneel perspectief; ze noemen actief en geïnformeerd deelnemen aan verkiezingen en goed burgerschap als plicht. Ook benadrukt een kleinere groep een overkoepelend sentiment, namelijk ‘het beschermen van de democratie en rechtsstaat’.

Afsluitend, het betalen van belasting wordt ook als belangrijke plicht genoemd. Het leveren van een financiële bijdrage houdt de maatschappij draaiende, is de gedachte.

Voorbeelden

“Als een goed verstandig mens te leven en een normale omgang met een ieder te hebben ongeacht geloof, ras, kleur.”

“Rekening houden met een ander en belasting betalen om daarmee publieke taken te kunnen financieren.”

“Respecteren van democratische waarden als vrijheid, solidariteit, gelijkheid en niemand discrimineren.”

“Zorgen dat ik mij als een nette burger gedraag. Voldoen aan alle regels en wetten en andere mensen helpen wanneer nodig en mogelijk.”

“Een democratische rechtsstaat werkt alleen goed als zowel de overheid als burgers zich aan de democratische spelregels houden.”

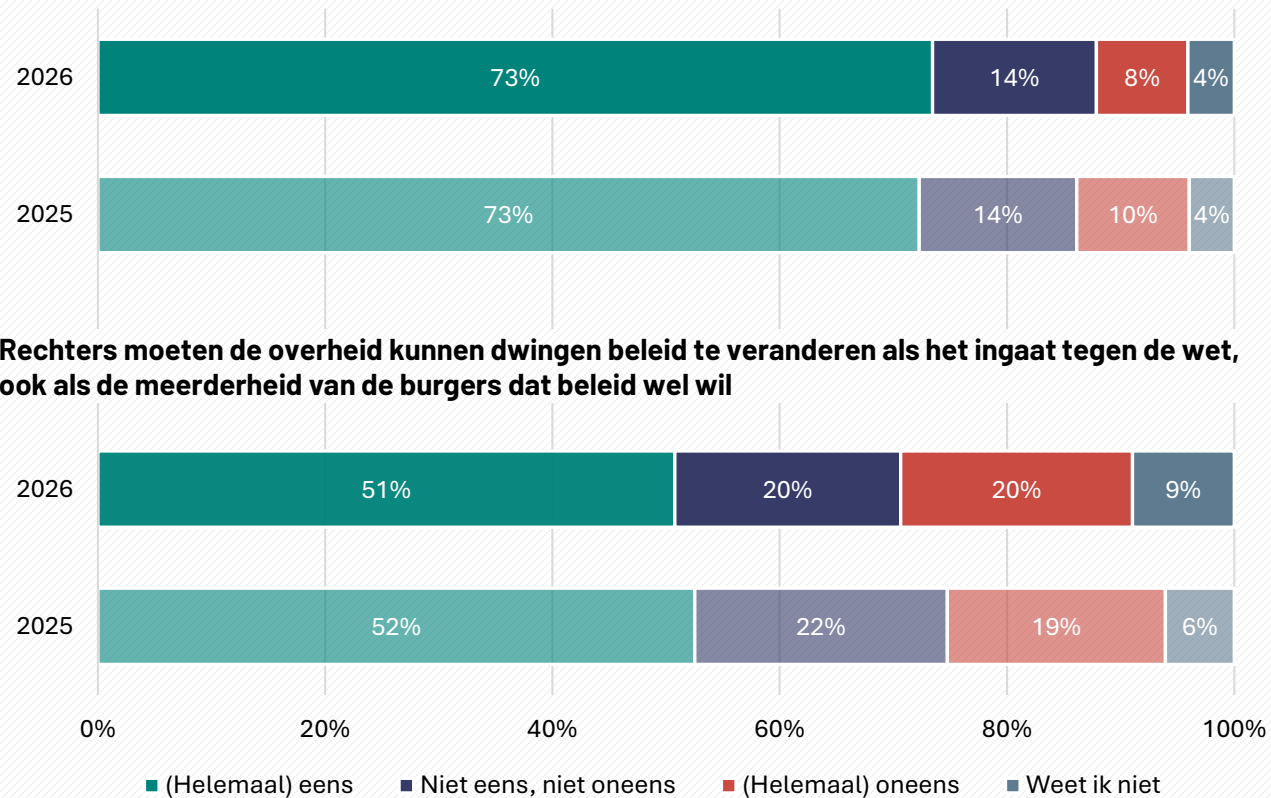
“Mijn democratische plicht naar eer en geweten vervullen door geïnformeerd mijn stem uit te brengen.”

Meerderheid steunt controlerende functie rechter, ook als die ingaat tegen volkswil

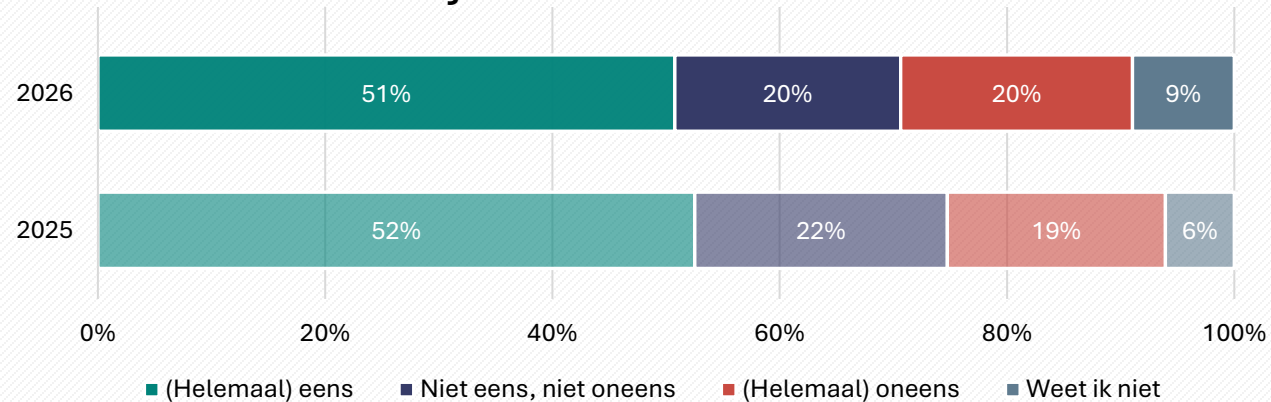
Figuur 1.2 – Stellingen over controlerende macht van de rechter

Basis: Nederlanders 18+, volledige steekproef (2026: Eerste stelling: n=512; tweede stelling: n=547)

Rechters moeten de overheid kunnen dwingen beleid te veranderen als het ingaat tegen de wet

Rechters moeten de overheid kunnen dwingen beleid te veranderen als het ingaat tegen de wet, ook als de meerderheid van de burgers dat beleid wel wil

Driekwart (73%) van de Nederlanders vindt dat rechters de overheid moeten kunnen dwingen om beleid te veranderen als dit ingaat tegen de wet. Steun hiervoor daalt wanneer het gaat om beleid dat de meerderheid van de burgers wil; nog maar de helft van alle Nederlanders (51%) staat dan achter dit principe.

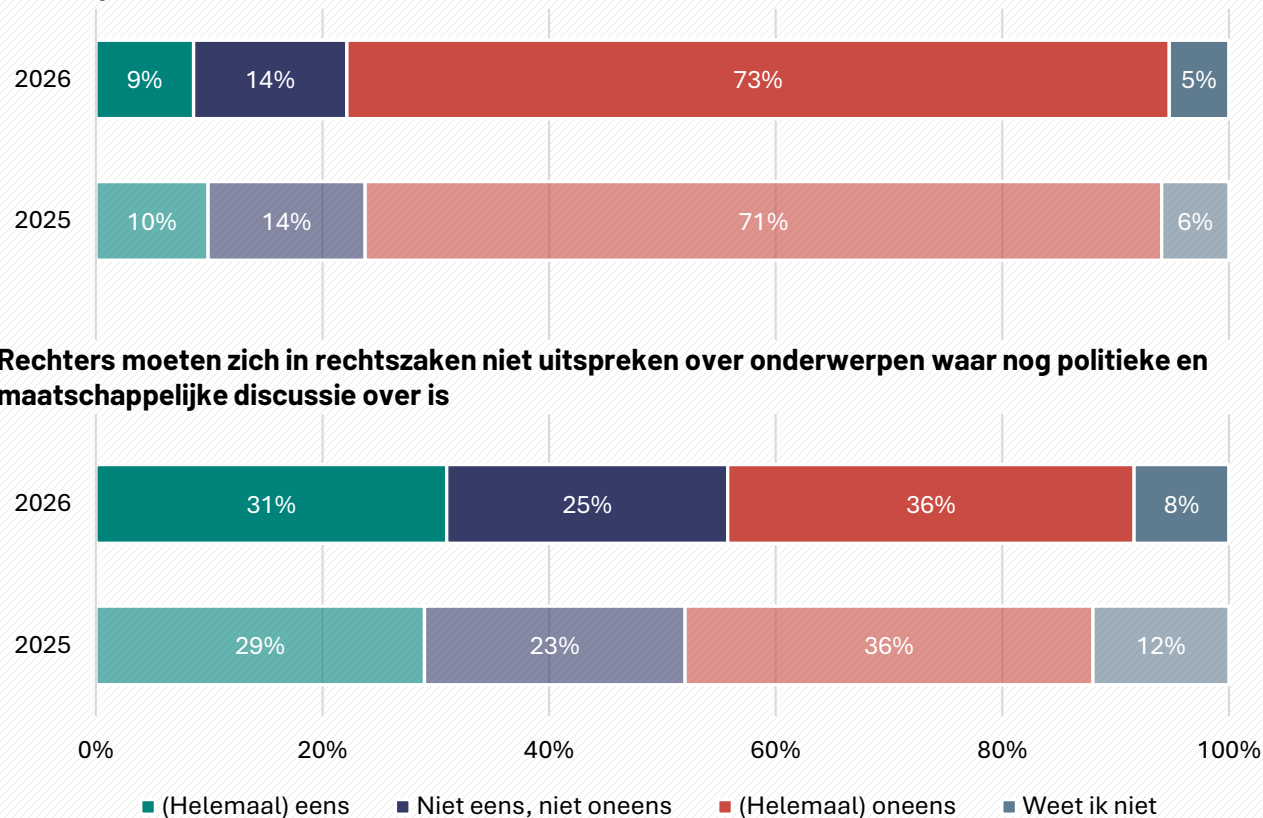
Net als in 2025, is dit onderzocht via een split-run experiment, waarbij de steekproef willekeurig in twee delen is gesplitst. De ene helft kreeg alleen het eerste deel van de stelling (zie Figuur 1.2); bij de andere helft werd het laatste deel, '... ook als de meerderheid van de burgers dat beleid wel wil', toegevoegd. We zien hetzelfde effect als in 2025, met als resultaat gelijke verhoudingen.

Nederlanders van 35-49 jaar en middelbaar opgeleiden verliezen steun wanneer de meerderheid van burgers het beleid wel wil (beiden een afname van 27%). Onder Nederlanders die weinig tot geen vertrouwen hebben dat de Nederlandse rechtsstaat werkt zoals bedoeld is dat 28 procent.

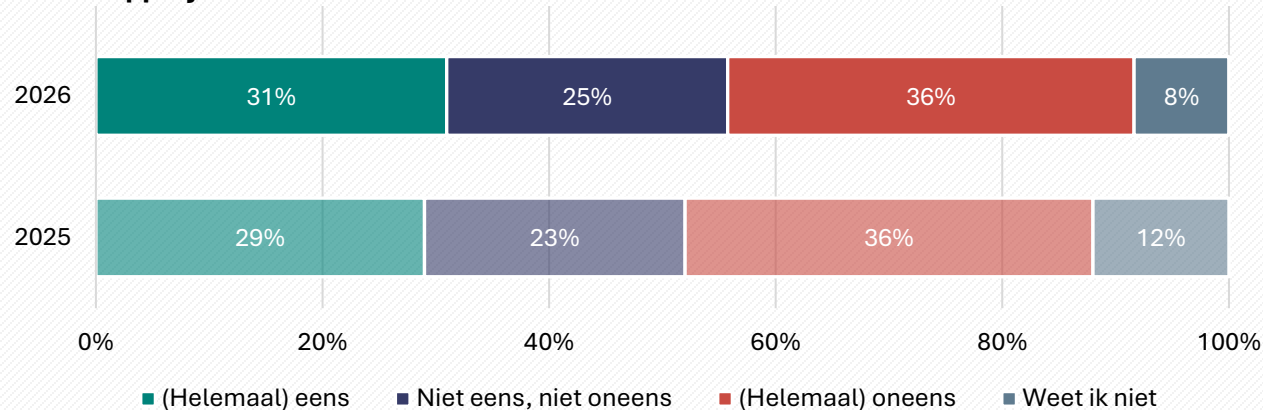
Nederlanders vinden dat de overheid uitspraken niet moet kunnen ondermijnen

Figuur 1.3 – Stellingen over verhouding tussen overheid en rechtsspraak
Basis: Nederlanders 18+, volledige steekproef (2026: n=1.059; 2025: n=1.049)

De overheid moet rechters kunnen dwingen om een uitspraak te veranderen, als de meerderheid van het parlement dat wil

Rechters moeten zich in rechtszaken niet uitspreken over onderwerpen waar nog politieke en maatschappelijke discussie over is

Nog steeds vindt een duidelijke meerderheid van de Nederlanders (73%) dat de overheid rechters niet moet kunnen dwingen om een uitspraak te veranderen wanneer de meerderheid van het parlement dat zou willen. Eén op de tien (9%) is van mening dat dat wel moet kunnen.

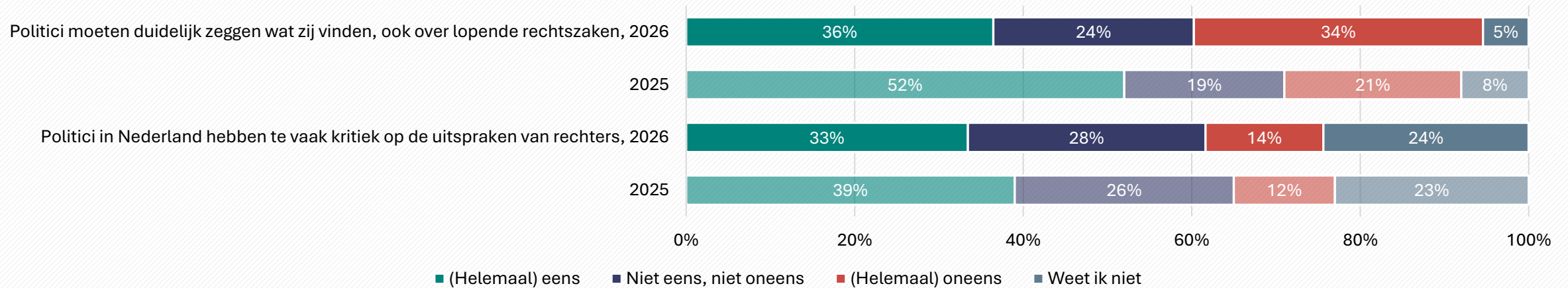
Nederlanders zijn meer verdeeld over of rechters zich zouden moeten uitspreken over onderwerpen waar nog discussie over gaande is. Vergelijkbare aandelen Nederlanders zijn het hier mee eens (31%) of oneens (36%). Een kwart (25%) geeft aan neutraal hier tegenover te staan.

- Mannen, lager- en middelbaar opgeleiden vinden vaker dat de overheid rechters moet kunnen dwingen een uitspraak te veranderen.
- Met name lager en middelbaar opgeleiden zijn het eens dat de rechter zich niet zou moeten uitspreken over onderwerpen waar nog politieke/maatschappelijke discussie over is (34-37%) tegenover een kwart van hoger opgeleiden die dit vindt (25%).
- Ook 65-plussers zeggen relatief vaker dat rechters zich niet moeten uitspreken over maatschappelijke en politieke onderwerpen (33%).

Minder mensen vinden dat politici zich moeten uitspreken over lopende zaken

Figuur 1.4 – Stellingen over verhouding tussen politici en rechtsspraak

Basis: Nederlanders 18+, volledige steekproef (2026: n=1.059; 2025: n=1.049)

Vorig jaar vond net iets meer dan de helft (52%) van alle Nederlanders dat politici duidelijk moeten zeggen wat zij vinden, ook over lopende rechtszaken. Nu is dat nog maar een derde (36%), een opvallend scherpe daling. Nederlanders zijn dus meer verdeeld geraakt over de grens tussen politiek en de rechterlijke macht.

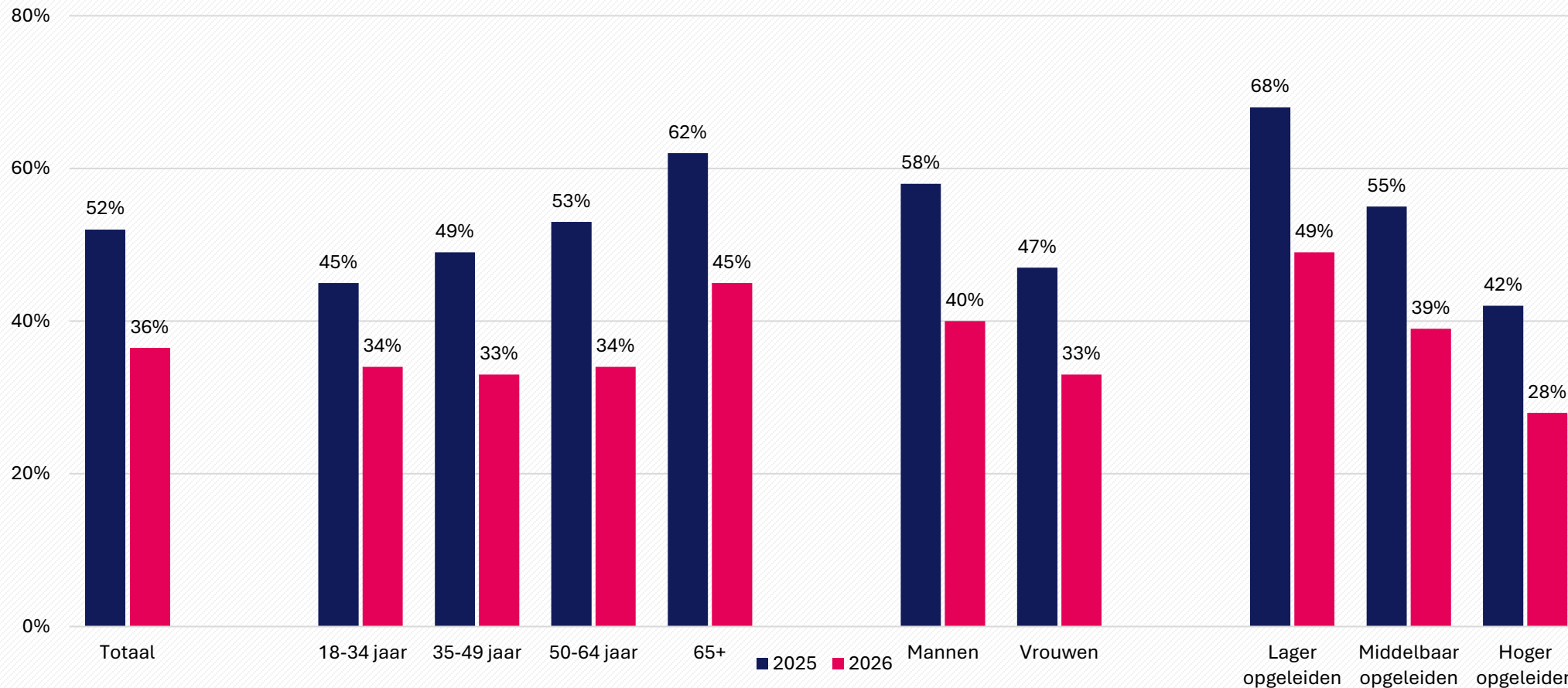
Ook is er een daling in het aandeel Nederlanders dat aangeeft het eens te zijn dat politici in Nederland te vaak kritiek hebben op uitspraken van rechters, van twee op de vijf (39%) naar een derde (33%).

- Hoger opgeleiden zeggen vaker dat politici te veel kritiek hebben op uitspraken, vergeleken met middelbaar opgeleiden (41% t.o.v. 27%); in 2025 was dit ook het geval voor lager opgeleiden.
- Verder zijn mannen het relatief vaker eens met de stelling ten opzichte van vrouwen (39% t.o.v. 28%).

Over de hele linie minder steun voor bemoeienis politici met rechtszaken

Figuur 1.5 – Stelling: Politici moeten duidelijk zeggen wat zij vinden, ook over lopende rechtszaken, % (helemaal) mee eens.

Uitgesplitst naar achtergrondkenmerken. Basis: Nederlanders 18+, volledige steekproef (2026: n=1.059; 2025: n=1.047)

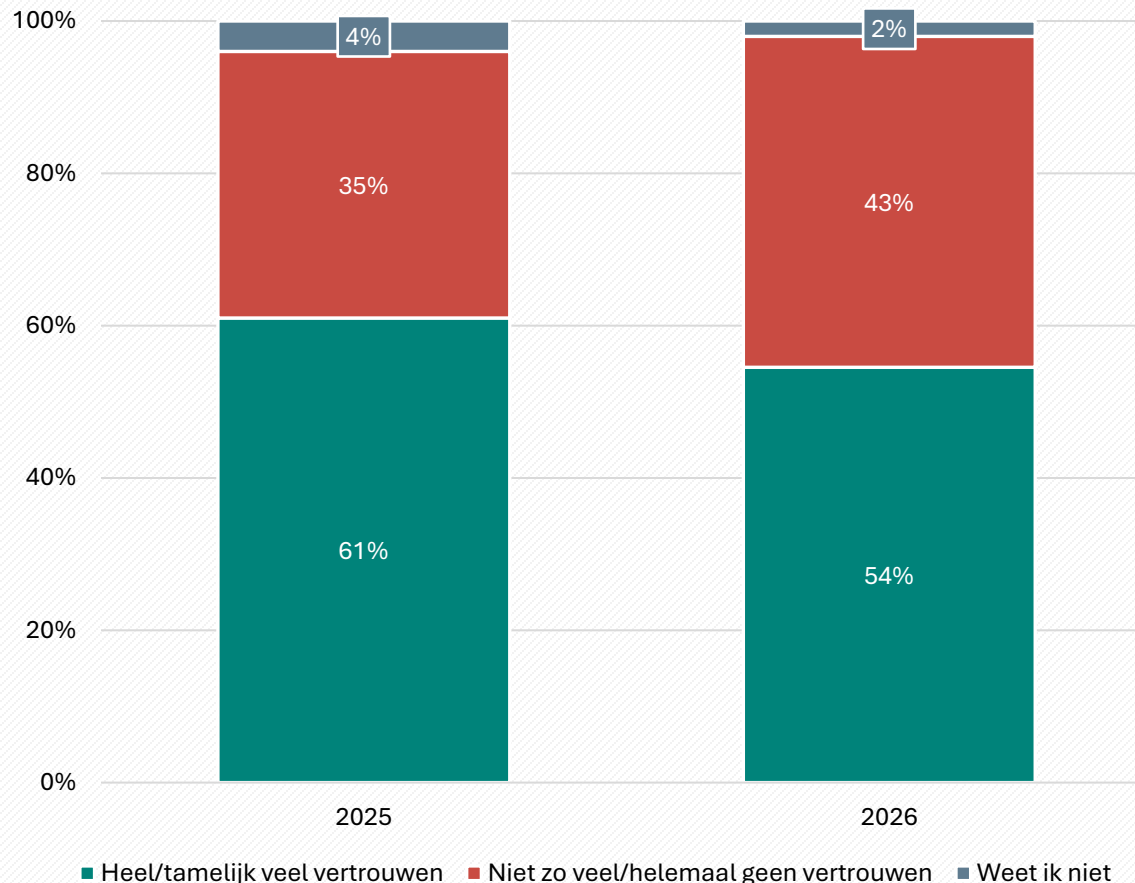
Het aandeel Nederlanders dat vindt dat politici duidelijk moeten zeggen wat zij vinden, ook wanneer een rechtszaak nog lopende is, is over de gehele linie gedaald; ongeacht leeftijd, geslacht of opleidingsniveau.

Met name Nederlanders tussen de 50 en 64, mannen en lager opgeleiden zijn het aanzienlijk minder eens met de stelling ten opzichte van 2025.

Vertrouwen in werking rechtsstaat daalt

Figuur 1.6 - Hoeveel vertrouwen heeft u erin dat de democratische rechtsstaat in Nederland werkt zoals bedoeld?

Basis: Nederlanders 18+, volledige steekproef (2026: n=1.059; 2025: n=1.047)

In 2025 gaven drie op de vijf Nederlanders aan vertrouwen te hebben dat de democratische rechtsstaat in Nederland werkt zoals bedoeld. Iets meer dan een derde (35%) had niet zo veel of helemaal geen vertrouwen hierin. Het vertrouwen in dat de democratische rechtsstaat in Nederland goed werkt is gedaald in 2026, naar ongeveer de helft van de Nederlanders (54%).

Alhoewel dit een duidelijke daling laat zien in het vertrouwen, geeft nog steeds een meerderheid aan vertrouwen te hebben in dat de rechtsstaat goed werkt.

- Over de gehele lijn van achtergrondkenmerken is er een daling te zien in het vertrouwen dat de Nederlandse rechtsstaat werkt zoals bedoeld; ongeacht leeftijd, geslacht of opleidingsniveau.
- Wel is er een verschil in vertrouwen tussen opleidingsniveaus: hoger opgeleiden hebben relatief vaker vertrouwen (64%).

Vertrouwen gebaseerd op instituties, wantrouwen op politiek functioneren

Respondenten werden vervolgens gevraagd om hun antwoord toe te lichten. Hieronder zijn hun antwoorden opgesplitst in Nederlanders met en zonder vertrouwen.

Heel/tamelijk veel vertrouwen

Nederlanders die aangeven vertrouwen te hebben in dat de rechtsstaat werkt zoals bedoeld noemen in hun beredenering veelal **institutionele mechanismen** als grond voor hun vertrouwen. Er wordt veel verwezen naar de **scheiding der machten**, zoals onafhankelijke rechtsspraak, het hebben van grondrechten, vrije verkiezingen en toezichtmechanismen. Ook wordt de **vergelijking getrokken met andere landen**, waar de conclusie uitkomt dat Nederland relatief goed presteert. Tegelijkertijd combineren ze hun redenen voor vertrouwen met **zorgen over (potentiële) vijanden** van de democratische rechtsstaat, zoals polarisatie, populisme en lobby-invloeden.

“Er zijn veel rechtszaken die o.a. overheid en bedrijven wijzen op de rechten van de mens of op eerder aangenomen wetten, die worden overtreden

“Eerlijke verkiezingen en rechtsgang van burgers en bedrijven mogelijk. Controlerende taak van parlement en instituties werkt in het algemeen goed. Onafhankelijkheid van rechtsspraak. Relatief weinig corruptie.”

“Omdat het systeem van checks en balances nog wel werkt met de scheiding der machten en alles, echter staat deze door allerlei ontwikkelingen wel onder druk.”

“Ik denk dat we veel vrijheid hebben in ons land, maar dat het wel onder druk staat”

Niet zo veel/helemaal geen vertrouwen

Daartegenover staan Nederlanders die niet zo veel of helemaal geen vertrouwen hebben dat de rechtsstaat werkt zoals bedoeld. Waar Nederlanders met vertrouwen focussen op institutionele mechanismen, leggen Nederlanders zonder vertrouwen de nadruk op het **politiek functioneren, vertegenwoordiging van ideeën** en de **uitvoering van beleid**. Zo wordt er veel gesteld dat ‘politici niet luisteren’ en ‘hun beloftes niet nakomen’. Verder geven mensen veelal aan dat verkiezingsuitslagen onvoldoende gerespecteerd worden en de continue versnippering van partijen bijdragen aan hun gebrek aan vertrouwen. Ook wordt er verwezen naar **specifieke politieke vraagstukken of schandalen**, zoals het asiel- en immigratiebeleid, de toeslagenaffaire en gaswinning in Groningen, evenals groeiende polarisatie en gevoelens van onrecht.

“Bij verkiezingen gebeurt het steeds vaker dat niet gekeken wordt naar wat de meeste mensen gestemd hebben”

“Je mag stemmen en daarna heb je geen invloed op de politieke besluiten. Deze worden gepolderd.”

“Er is veel verdeeldheid, het recht van de sterkste heerst, macht is belangrijk en oog voor anderen is er nauwelijks.”

“De wetgeving wordt heel weinig gerespecteerd, ook door de overheid”

“Omdat er teveel partijen zijn & er daardoor teveel opinies. Wat dan resulteert in lange debatten & lange wachttijd tot verandering”

MAATSCHAPPELIJKE RECHTSZAKEN

2

Minder Nederlanders zijn bekend met maatschappelijke rechtszaken

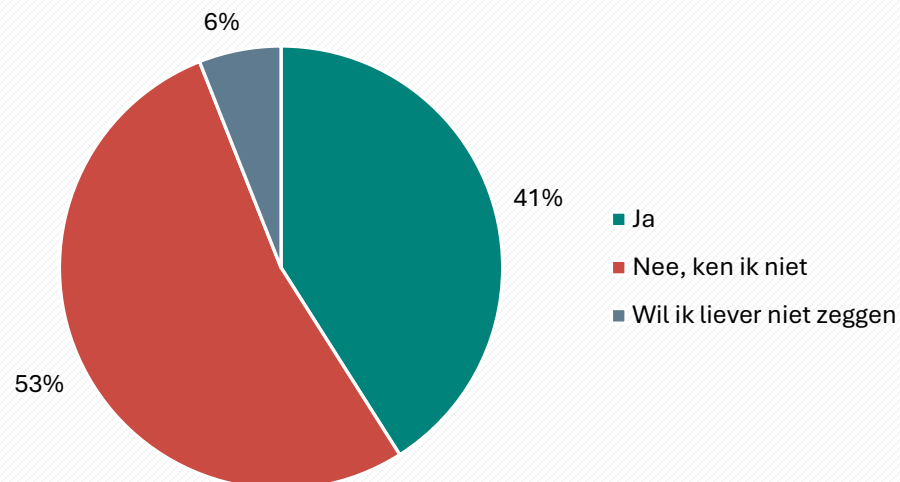
Respondenten kregen de volgende toelichting te lezen:

In Nederland kunnen burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties naar de rechter stappen om een zaak tegen de overheid aan te spannen, als zij het niet eens zijn met wat de overheid doet. Ook gebeurt het soms andersom; dat de overheid naar rechter stapt.

Een klein deel van deze rechtszaken van of tegen de overheid krijgt veel aandacht in de media en de politiek. We noemen het dan een maatschappelijke rechtszaak.

Figuur 2.1 – Kent u maatschappelijke rechtszaken? Zo ja, welke?

Basis: Nederlanders 18+, volledige steekproef (2026: n=1.059)

Er heeft een daling plaatsgevonden in het aandeel mensen dat maatschappelijke rechtszaken kent; in 2025 was het de helft (49%) van de Nederlanders.

De Nederlanders die aangeven wel voorbeelden te kennen van maatschappelijke rechtszaken, noemen relatief het vaakst klimaatzaken, zoals Urgenda en Greenpeace. Ook noemt een aanzienlijk aandeel mensen de zaak van Milieudefensie tegen Shell.

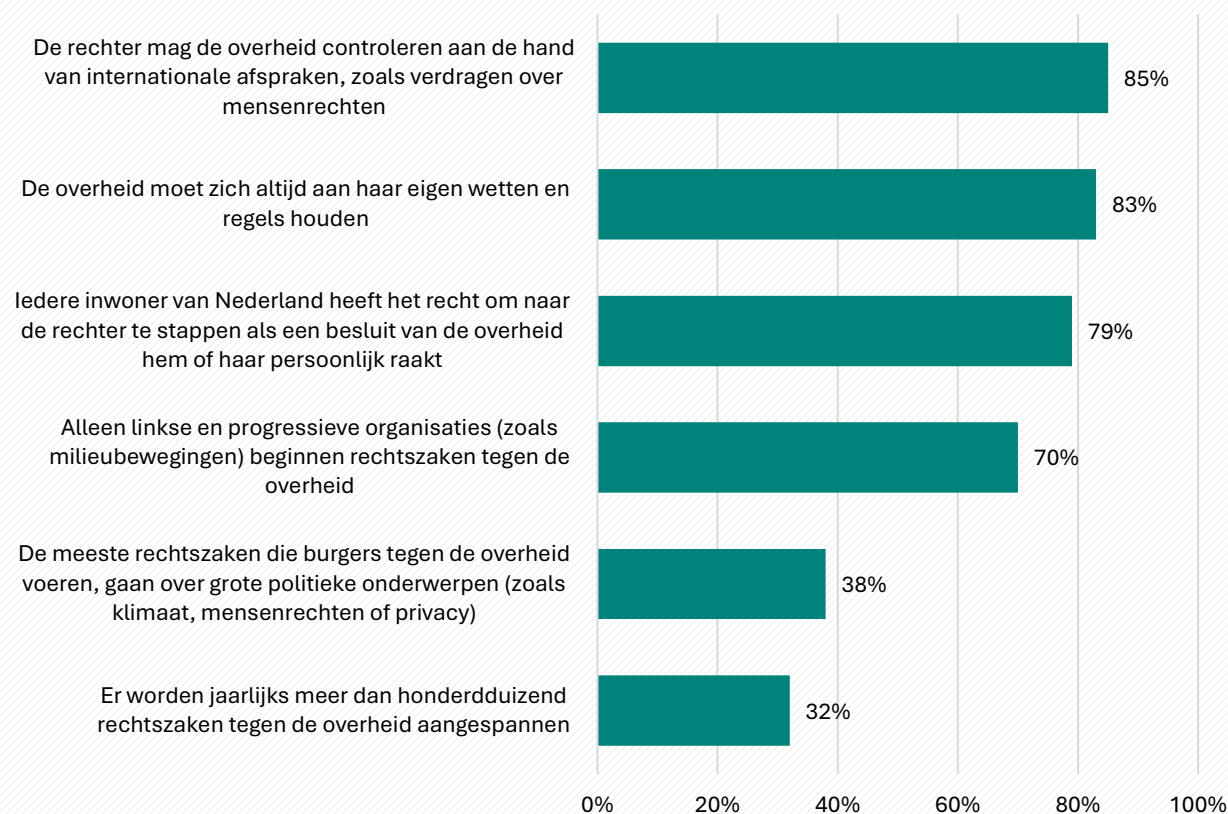
Verder wordt door veel respondenten verwezen naar beleidsthema's, zoals asiel en stikstof, en specifieke schandalen, zoals de toeslagenaffaire en corona. Ook plekken die maatschappelijk en politiek ter discussie staan, zoals Tata Steel, Schiphol en gaswinning in Groningen, komen voorbij.

- Oudere Nederlanders (50-plussers) geven vaker aan maatschappelijke rechtszaken te kennen vergeleken met jonge Nederlanders (44-46% t.o.v. 33%).
- Verder geven ook mannen relatief vaker aan rechtszaken te kennen dan vrouwen; ongeveer de helft van mannen (47%) tegenover een derde van vrouwen (34%).
- Ook tussen opleidingsniveaus is er een verschil in de mate van kennis over maatschappelijke rechtszaken: de helft van hoger opgeleiden kent zo een rechtszaak (52%) ten opzichte van ongeveer een derde van beide lager opgeleiden (29%) en middelbaar opgeleiden (34%).

Nederlanders hebben basiskennis over kernprincipes democratische rechtsstaat

Figuur 2.2 – Hieronder staan een aantal uitspraken over maatschappelijke rechtszaken. Kunt u voor iedere uitspraak aangeven of deze volgens u waar of niet waar is? % Correct beantwoord

Basis: Nederlanders 18+, volledige steekproef (2026: n=1.059)

Respondenten kregen een aantal stellingen te zien over maatschappelijke rechtszaken, waarvan ze konden aangeven of ze (denken) dat de stelling juist of onjuist is. Twee van deze stellingen waren onjuist, de rest was juist. In het figuur staat het aandeel Nederlanders dat de stelling correct heeft beantwoord.

In totaal had een derde (33%) van Nederlanders drie of minder stellingen goed. Een vergelijkbaar aandeel (35%) had 5 of meer stellingen goed; waarvan één op de tien (9%) alle stellingen correct had.

De best beantwoorde stellingen gaan allemaal over kernfuncties van de rechterlijke macht in de democratische rechtsstaat. Nederlanders herkennen vooral de basisprincipes van de democratische rechtsstaat en de rol van de rechterlijke macht hierin.

Wel zijn minder mensen zeker over dat de overheid zich aan haar eigen wetten moet houden*; in 2025 wist bijna driekwart dit zeker (73%), nu is dat twee op de vijf Nederlanders (41%).

Nederlanders zijn minder bekend met maatschappelijke rechtszaken. Er zijn duidelijk misvattingen wat betreft de omvang en onderwerpen van zulke rechtszaken. Over de eisers weten Nederlanders wel meer.

*De vraagstelling in 2025 was iets aangepast, namelijk 'In een democratische rechtsstaat moet ook de overheid zich aan de wetten en regels houden'

Bevolking heeft redelijk inzicht in principes democratische rechtsstaat

Figuur 2.3 – Hieronder staan een aantal uitspraken over maatschappelijke rechtszaken. Kunt u voor iedere uitspraak aangeven of deze volgens u waar of niet waar is?

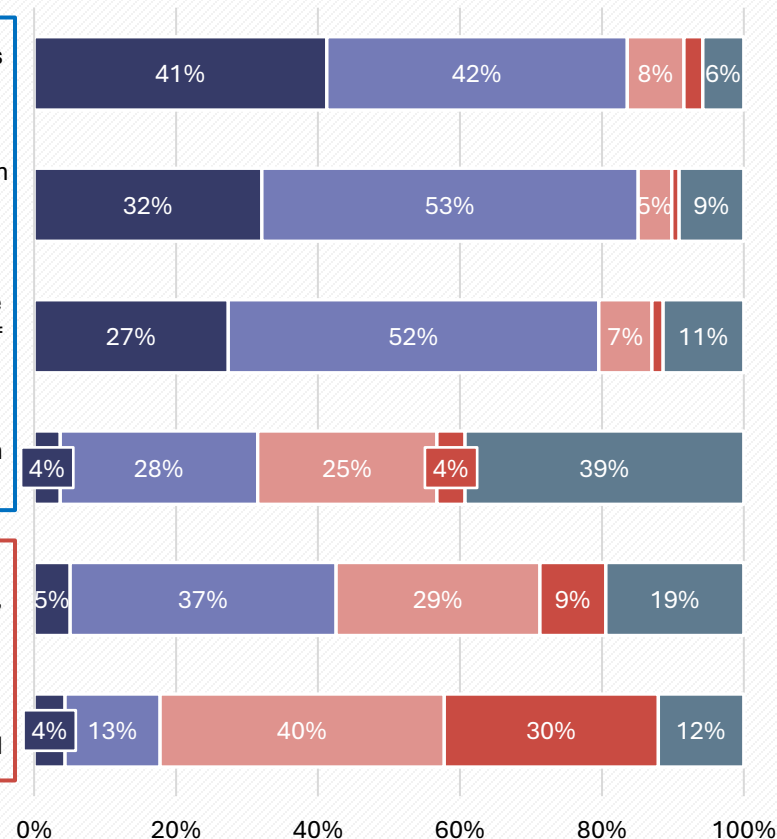
Basis: Nederlanders 18+, volledige steekproef (2026: n=1.059)

Juiste stellingen

De overheid moet zich altijd aan haar eigen wetten en regels houden
De rechter mag de overheid controleren aan de hand van internationale afspraken, zoals verdragen over mensenrechten
Iedere inwoner van Nederland heeft het recht om naar de rechter te stappen als een besluit van de overheid hem of haar persoonlijk raakt
Er worden jaarlijks meer dan honderdduizend rechtszaken tegen de overheid aangespannen

De meeste rechtszaken die burgers tegen de overheid voeren, gaan over grote politieke onderwerpen (zoals klimaat, mensenrechten of privacy)
Alleen linkse en progressieve organisaties (zoals milieubewegingen) beginnen rechtszaken tegen de overheid

Onjuiste stellingen

■ Zeker juist ■ Denk dat dit juist is ■ Denk dat dit onjuist is ■ Zeker onjuist ■ Weet ik niet

Nederlanders zijn vooral niet zeker over het aantal rechtszaken dat jaarlijks tegen de overheid wordt aangespannen; twee op de vijf Nederlanders geeft aan dit niet te weten (39%), terwijl het overige aandeel hierover verdeeld is.

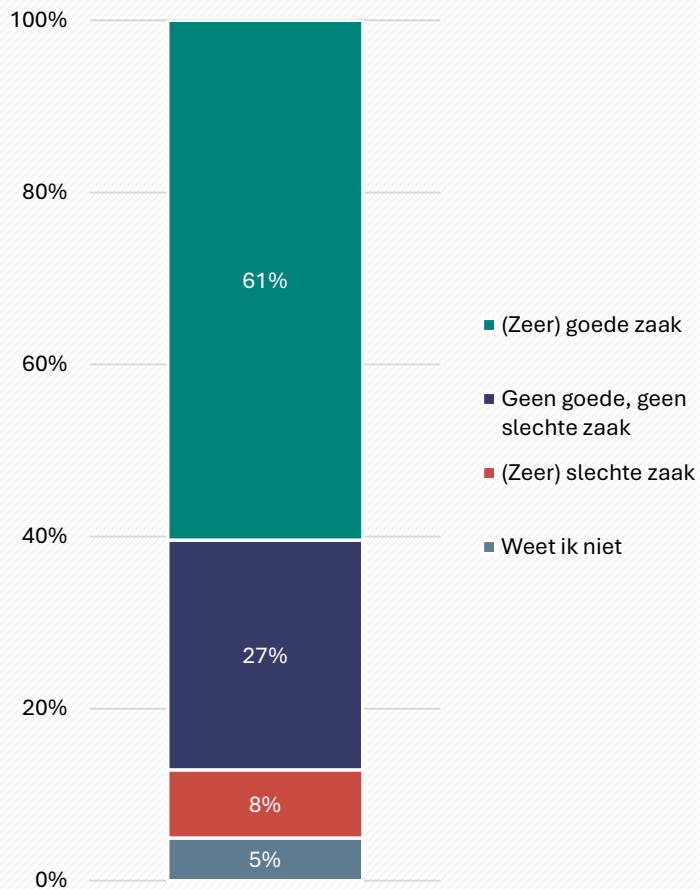
Verder denkt een aanzienlijk aandeel Nederlanders (42%) dat de meeste rechtszaken die burgers voeren tegen de overheid altijd over grote politieke onderwerpen gaan. Eén op de zes (17%) zegt (zeker) weten dat alleen linkse en progressieve organisaties rechtszaken beginnen tegen de overheid.

Dus, hoewel Nederlanders redelijk inzicht hebben in de principes van de democratische rechtsstaat, hebben ze minder kennis van hoe dat in de praktijk tot stand komt. Voornamelijk de omvang en onderwerpen van maatschappelijke rechtszaken zijn nog onbekend.

Meerderheid vindt rechtszaken tegen de overheid een (zeer) goede zaak

Figuur 2.4 – Vindt u het een goede of een slechte zaak als burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties rechtszaken tegen de overheid voeren?

Basis: Nederlanders 18+, volledige steekproef (2026: n=1.059)

Zes op de tien Nederlanders (61%) geeft aan het een (zeer) goede zaak te vinden als burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties rechtszaken tegen de overheid voeren. Eén op de twaalf (8%) vindt het een (zeer) slechte zaak.*

- Jonge Nederlanders (18-34 jaar) geven relatief vaker aan beide het een (zeer) goede zaak te vinden (68%) als een (zeer) slechte zaak (11%) te vinden. Nederlanders boven de 34 hebben juist vaker een neutrale houding (29-32%).
- Met name mannen en lager opgeleiden vinden rechtszaken tegen de overheid een (zeer) slechte zaak (resp. 10% en 12%).

*Respondenten kregen in 2025 een andere toelichting over maatschappelijke rechtszaken. Hierdoor is een directe vergelijking tussen de twee metingen niet mogelijk.

Toelichting 2025: In Nederland kunnen burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties naar de rechter stappen als zij denken dat de overheid zich niet aan de wet houdt. Soms gaat zo'n rechtszaak tegen de overheid over een breed maatschappelijk thema waar ook veel politieke discussie over is, bijvoorbeeld over mensenrechten, gezondheid of milieu.

In 2025 zei bijna de helft (45%) van de Nederlanders dat ze het een (zeer) goede zaak vonden, één op de acht (12%) was het daar niet mee eens.

Voornamelijk een (zeer) goede zaak om de overheid aan de wet te houden

Vervolgens werden respondenten gevraagd om hun houding over maatschappelijke rechtszaken toe te lichten.

Nederlanders die rechtszaken tegen de overheid als een (zeer) goede zaak zien, zeggen doorgaans dat **de overheid zich ook aan de wet moet houden**. Hierbij ligt de nadruk op het principe dat de overheid niet boven de (eigen) wetten staat, en, net als burgers, die moet naleven.

Ook leggen respondenten de nadruk op de noodzaak **voor controle op de macht van de overheid**; mogelijk gemaakt door rechtszaken. Hierbij is de onafhankelijkheid van de rechter een belangrijk onderdeel.

Sommigen voegen er aan toe dat het een **preventieve werking** kan hebben; dat de overheid zorgvuldiger en “scherper” handelt.

Tevens vinden respondenten het belangrijk dat burgers zich kunnen verdedigen wanneer zij zich **onrechtvaardig behandeld** voelen.

Ten slotte beschouwt een aanzienlijke groep het als een **essentieel democratisch recht**; het is een manier om inspraak te hebben als burger. Sommigen relateren dit aan de gedachte dat de overheid onvoldoende luistert naar burgers, en zien maatschappelijke rechtszaken als mechanisme om daar verandering in te brengen.

Voorbeelden

“Als de overheid faalt bij het goed uitvoeren van de wet, moet de burger het recht krijgen hier tegen te procederen om te zorgen dat de wet nageleefd wordt”

“Als er door de overheid onrecht wordt aangedaan dan moet een burger naar een rechter kunnen stappen om onafhankelijk een uitspraak over de zaak te doen”

“De overheid kan fouten maken en tegen de wet in gaan, daar moet zij voor verantwoordelijk gehouden kunnen worden”

“Het is onderdeel van ons democratische proces en toont de macht van de burger. Ook is het een extra check op de politiek, iedereen dient zich aan de wet te houden ook/met name de overheid”

“De overheid staat niet boven de wet, heeft zich net als burgers aan de wet te houden. Als de overheid dat niet doet, in de ogen van anderen, is het goed dat dat onafhankelijk getoetst kan worden via de rechtspraak.”

“Wellicht dat er op die manier nog iets van geluisterd wordt naar de Nederlandse burger.”

“Omdat wij ook zeggenschap hebben in deze rechtstaat”

“Dat houdt de overheid scherp en zo laten we zien dat de overheid niet overal mee wegstapt.”

Goede zaak dat het kan, slechte zaak dat het moet

De Nederlanders die het geen goede, maar ook geen slechte zaak vinden benadrukken voornamelijk dat ze **geen algemeen oordeel** kunnen trekken; het kan een goede of slechte zaak zijn op basis van de aanleiding en, bij sommigen, de eiser.

Verder is er ook een groep die rechtszaken tegen de overheid wel een belangrijk goed vinden, maar zien het feit dat een rechtszaak nodig is als **een teken dat de overheid of politiek tekortschiet**. Hierbij ligt er een nadruk op de waarde van de rechtsspraak, en haar noodzaak wanneer de overheid de wet niet naleeft of onrecht aan heeft gedaan.

Een groot deel van de respondenten heeft een neutrale houding, aangezien zij van mening zijn dat, alhoewel zulke procedures goed kunnen zijn, ze soms in **overmaat worden gebruikt** of worden **ingezet voor eigen belang**.

Ook **de praktische nadelen van rechtszaken** tegen de overheid, zoals vertraging van beleid, hoge kosten en druk op de rechtsspraak worden vaak benadrukt. Eveneens wordt de angst dat een kleine minderheid, door middel van belangenorganisaties, te veel invloed zouden hebben geuit.

Als laatste is er een kleine groep die zich zorgen maakt over de **verhouding tussen de politiek en de rechtsspraak**. Ze benadrukken dat de rechter niet op de stoel van de politiek moet gaan zitten.

Voorbeelden

“Omdat het soms de duidelijkheid geeft die er nodig is, maar het soms ook juist misbruikt kan worden.”

“Moet wel mogen, maar vaak is het een kleine groep die veel rumoer, vertraging en onnodige kosten veroorzaakt met onzinnige eisen.”

“Een goede zaak dat het mogelijk is, en als het gebeurt als het nodig is, maar het is een slechte zaak dat in dat geval de overheid faalt zodat er een rechtszaak nodig is om het op te lossen”

“Als alles uiteindelijk door een rechter beslist moet worden is het totaal overbodig een parlement te hebben”

“Als het om belangrijke zaken gaat die een groot deel van de bevolking vertegenwoordigt, vind ik het prima. Als het extreme organisaties zijn die slechts een klein deel van de (mening van de) bevolking vertegenwoordigen, vind ik het een slecht initiatief.”

“Een zaak tegen democratische meerderheidsbeslissing zet de rechter op de verkeerde stoel. Een zaak tegen knevelarij is soms nodig.”

“Als het inhoudelijk is en bedoeld om onrecht te bestrijden is het goed maar soms worden er rechtszaken gevoerd om zand in het systeem te gooien”

(Zeer) slechte zaak als politieke besluitvorming bij de rechter komt te liggen

De meest genoemde reden door tegenstanders van rechtszaken tegen de overheid is dat **beleid thuishoort in de politiek**. Deze groep vindt dat maatschappelijke kwesties via verkiezingen, het parlement en politiek debat moeten worden opgelost, niet via de rechter. Hierin wordt vaak benadrukt dat de politiek democratisch verkozen is, en dus de macht heeft om bepaalde besluiten te nemen. Wanneer de rechtsspraak, naar hun mening, de verhouding te veel naar zichzelf toeschuift, krijgen **rechters te veel invloed op politieke besluitvorming**.

Verder komen sommige redeneringen overeen met de neutrale groep, namelijk de angst dat actiegroepen zonder breed maatschappelijk draagvlak consistent rechtszaken aanspannen. Ook zeggen tegenstanders dat rechtszaken worden gebruikt als **instrument om eigen belangen door te drukken**.

Tot slot, geeft een aanzienlijke groep ook **praktische bezwaren**, namelijk het kostenplaatje van zulke rechtszaken, de druk op de rechtsspraak en vertragingen in het maken van beleid.

Voorbeelden

“Als het over beleid gaat, geldt dat er een democratische weg is om beleid te veranderen. Sommige organisaties stappen naar de rechter om die democratische weg te omzeilen. Dat is dus ondemocratisch.”

“De Staten Generaal hebben wetgevende macht en de rechter moet aan de vastgestelde wetten toetsen en niet kunnen corrigeren.”

“Een kleine groep vaak, die hun mening of visie wil doordrukken, koste wat kost.”

“Te vaak is er in mijn ogen een eigen belang wat voorop staat, en voorbij gaat aan belangen en rechten van anderen in de samenleving.”

“Ik vind dat de Staten Generaal gaat over maatschappelijke kwesties. De bestuursrechter zou zich moeten beperken tot individuele zaken van belanghebbenden die persoonlijk nadeel ondervinden van beleid of besluitvorming”

“Omdat er een tekort aan rechters is. En er teveel rechtszaken die er echt toe doen blijven liggen”

“Voedt wantrouwen. Moet via parlement gaan. Daar moeten de wetten gemaakt worden”

“Daar gaat een rechter niet over die gaat op de stoel zitten van de overheid. Ze hebben wel wat beters te doen. Laat men dat uitvechten in de politieke arena verzin daar een gremium voor”

Minste steun voor rechtszaken tegen burgers, meeste tegen bedrijven

Alhoewel bij maatschappelijke rechtszaken vaak wordt gedacht aan rechtszaken waarbij de overheid de gedaagde is, is het mogelijk dat de overheid optreedt als de eiser. Zoals eerder aangegeven, wat een zo een rechtszaak een 'maatschappelijke rechtszaak' maakt, is de aandacht van de pers en politiek.

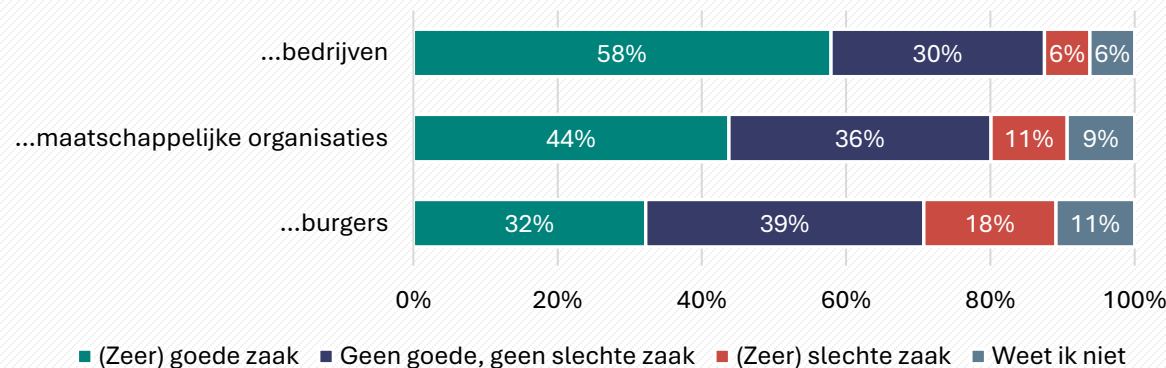
Respondenten werden gevraagd in hoeverre ze het een goede of slechte zaak vonden als de overheid een rechtszaak start tegen burgers, bedrijven of een maatschappelijke organisatie.

Relatief worden zaken tegen burgers het meest gezien als een (zeer) slechte zaak (18%) en tegen bedrijven het vaakst als een (zeer) goede zaak (58%). Bij maatschappelijke organisaties is het beeld sterker verdeeld.

De gedaagde in een rechtszaak is dus bepalend voor de steun vanuit de maatschappij. Hieruit blijkt dat hoe individueler de gedaagde, hoe lager de steun vanuit de samenleving: rechtszaken tegen bedrijven krijgen dubbel zoveel steun als tegen burgers.

Figuur 2.5 – Vindt u het een goede of een slechte zaak als de overheid rechtszaken voert tegen...

Basis: Nederlanders 18+, volledige steekproef (2026: n=1.059)

- Bij beide rechtszaken tegen bedrijven als maatschappelijke organisaties, vinden mannen het vaker een (zeer) slechte zaak (resp. 9% en 13%) dan vrouwen (resp. 3% en 8%).
- Hogeropgeleiden zien rechtszaken tegen bedrijven en maatschappelijke organisaties vaker als een (zeer) goede zaak (resp. 64% en 47%) tegenover lager opgeleiden (resp. 47% en 37%). Als het gaat om bedrijven, geven middelbaar opgeleiden ook vaker steun (57%).
- Nederlanders die het een (zeer) goede zaak vinden wanneer rechtszaken tegen de overheid worden gevoerd, zien ook vaker rechtszaken aangespannen door de overheid als een goede zaak, ongeacht de gedaagde (resp. 40%, 70% en 53%).

Rechtszaken tegen burgers: David vs. Goliath

Vervolgens werden respondenten gevraagd om één van hun antwoorden toe te lichten. Hierbij werd de gedaagde gerandomiseerd.*

De respondenten die werden gevraagd waarom zij het een (zeer) goede zaak vonden wanneer de overheid rechtszaken tegen burgers voert, benadrukten het feit dat burgers zich (ook) aan de wet moeten houden. Als blijkt dat dat niet gebeurt, dan vinden zij het logisch dat de overheid een rechtszaak tegen deze burger voert. Respondenten geven aan dat de overheid een plicht heeft om de samenleving te beschermen, en handhaving is hier onderdeel van.

Voorbeelden

“Als de burger zich niet aan de wet houdt/likt te houden lijkt het me logisch dat hij/zij dan ter verantwoording wordt geroepen.”

“Als het in het algemene belang is en binnen het kader van de wet vind ik dit oke.”

“Omdat elke burger ook zijn of haar plichten na moet komen”

“Ook burgers hebben zich aan wetten te houden. De overheid mag – als zij van mening is dat een wet wordt geschonden – dat voorleggen aan een onafhankelijke rechter”

Een groot deel van de groep die het geen goede of slechte zaak vinden als de overheid een burger aanklaagt zegt dat het afhangt van de zaak; sommige onderwerpen zijn valide, andere niet. Als het nodig is om te handhaven op het overtreden van wetten kan het een goede zaak zijn, maar er wordt ook verwezen naar de ongelijke machtsverhouding tussen de overheid en burger.

Voorbeelden

“Alleen als het maatschappelijke belang voor gaat is zo iets gewenst”

“Ene kant machtig apparaat als de overheid tegen kleine partij zoals de burger maakt de burger kwetsbaar maar soms is het wel nodig voor de goede zaak”

“Ik vind de reden soms niet goed van de overheid maar heb vertrouwen in de onafhankelijke rechtspraak”

“Vaak is het zo dat burgers of bedrijven vooraf al kansloos zijn, omdat de overheid een veel langere adem heeft.”

Deze ongelijke machtsverhouding, waarbij de overheid meer macht en middelen heeft, staat centraal in de antwoorden van respondenten die het een (zeer) slechte zaak vinden als de overheid een rechtszaak voert tegen burgers. Dit zou een oneerlijke strijd zijn. Verder is er een kleine groep dat benadrukt dat de overheid burgers hoort te beschermen en dienen, niet te vervolgen.

Voorbeelden

“Als individuele burger sta je zwak tegenover een overheid. Het wordt al snel een ongelijke strijd.”

“De overheid hoort burgers te beschermen, niet aan te klagen.”

“De overheid moet burgers beschermen. Als er problemen zijn moeten deze op een menselijke manier worden opgelost. Gelijk naar de rechter grijpen vind ik een brevet van onvermogen.”

“Omdat dat meestal gaat over mazen in de wet en dan zouden ze eigenlijk goede wetgeving moeten maken”

Rechtszaken tegen bedrijven: bescherm burgers tegen eigenbelang van bedrijven

De redenering waarom respondenten het een (zeer) goede zaak vinden als de overheid een rechtszaak tegen bedrijven voert is vergelijkbaar met die tegen burgers, namelijk: bedrijven moeten zich aan de wet houden. Wanneer dit niet gebeurt, is het de taak van de overheid om hierop te handhaven.

Respondenten benadrukken dat er druk nodig is om de macht en winstlustigheid van bedrijven in toom te houden, en zo de maatschappij en bredere belangen te beschermen.

Voorbeelden

“Omdat de overheid de belangen van de burgers vertegenwoordigd, en als bedrijven de wet overtreden danwel het belang van de burger in gevaar brengen vind ik het de taak van de overheid om daar actief mee aan de slag te gaan.”

“Indien er redenen zijn om te veronderstellen dat deze bedrijven zich niet aan de wet of afspraken houden is het de plicht om dat te doen.”

“Bedrijven hebben vaak een hoog eigen winst oogmerk, eigen belang dus. Het nationaal belang kan dan makkelijk op de tweede plaats komen en nationale schade tot gevolg hebben.”

Ook bij bedrijven zeggen respondenten die het geen goede, maar ook geen slechte zaak vinden dat de context van de zaak van groot belang is.

Alhoewel het als een onvermijdelijk middel wordt gezien wanneer bedrijven de wet overtreden, heeft het niet de voorkeur. Onder andere omdat Nederlanders een risico zien dat er een machtsverschil is tussen de partijen, en dat de overheid niet in verhouding handelt.

Voorbeelden

“Wanneer een bedrijf zich wellicht niet aan de wet houdt of aan met de overheid gemaakte afspraken, is het handig daar een onafhankelijke rechter naar te laten kijken. Maar het is geen goede zaak als de overheid met ongegronde redenen een bedrijf voor de rechter sleept.”

“Bedrijven moeten zich houden aan de geldende regels, maar alle procedures kosten ook heel veel maatschappelijk geld”

“Ik denk dat de overheid heel goed moet nadenken voordat zij een rechtszaak begint en het mag zeker geen machtsmisbruik worden, maar soms is het misschien nodig.”

Er is een kleine groep Nederlanders die het een (zeer) slechte zaak vindt als de overheid rechtszaken voert tegen bedrijven. Binnen deze groep, wordt meerdere keren de oneerlijke machtspositie van de overheid in zo’n zaak genoemd.

Ook wordt benadrukt dat het niet aan de overheid is om een rechtszaak te starten, maar aan bijvoorbeeld het OM.

Voorbeelden

“David & Goliath, de overheid moet wegblijven uit de rechtbank.”

“De overheid heeft naar mijn beleving een machtspositie en procederen kost veel tijd. Ze kunnen beter goed werk leveren.”

“Procederen is niet aan de overheid, maar aan het OM”

Rechtszaken tegen maatschappelijke organisaties: eerst praten, dan procederen

De groep die het een (zeer) goede zaak vindt wanneer de overheid een rechtszaak voert tegen maatschappelijke organisaties, komen met vergelijkbare redeneringen als bij de andere groepen; namelijk dat organisaties zich aan de wet moeten houden. Een rechtszaak biedt dan de kans om op te treden tegen misstanden.

Een kleine groep benadrukt dat maatschappelijke organisaties kunnen werken vanuit eigen belang, en dat de overheid een rol heeft om dat aan te pakken.

Voorbeelden

“Als een maatschappelijk organisatie iets doet dat niet past binnen de kaders van de Nederlandse wet dan vind ik dat een overheid hier stappen in mag nemen.”

“Omdat de overheid in zekere zin ook garant moet staan voor de (sociale) veiligheid van ons land. Als een maatschappelijke organisatie dat geding in gevaar brengt, bijvoorbeeld, dan vind ik dat gegrond.”

“Afhankelijk van het onderwerp; maar sommige van die organisaties (b)lijken niet of nauwelijks tot redelijk overleg bereid en veroorzaken daarmee soms veel overlast aan onschuldigen.”

Ook de groep die een neutrale houding heeft over rechtszaken tegen maatschappelijke organisaties noemt vergelijkbare redenen als bij rechtszaken tegen burgers en bedrijven. De context, onderwerp en omstandigheden staan centraal in hun oordeel.

Wanneer wetten worden overtreden, zien Nederlanders het nut van een rechtszaak, maar het zou alleen als laatste redmiddel ingezet moeten worden. Ook benoemt een deel het risico op machtsmisbruik vanuit de overheid in zulke zaken.

Voorbeelden

“Dat is volledig afhankelijk van de situatie. Als een maatschappelijke organisatie zorgt voor aantoonbaar leed, of aanzet tot haat, of iets van die hand, dan is het een goede zaak. Als de overheid een maatschappelijke organisatie de mond wil snoeren omdat hun acties de overheid in een (correct) kwaad daglicht stellen, is dat een slechte zaak.”

“Voordat er rechtszaken gevoerd moeten worden dient het door andere houding opgelost te worden”

“Dat hangt af van de situatie. Soms is een rechtszaak nodig, maar soms kan een probleem ook op een andere manier worden opgelost.”

Deze ongelijke machtsverhouding wordt ook weer veel genoemd door de Nederlanders die het een (zeer) slechte zaak vinden. Daarnaast vinden ze ook dat procederen als laatste stap gebruikt kan worden, maar moet er eerst een gesprek plaatsvinden.

Verder benadrukt een kleine groep dat maatschappelijke organisaties de belangen van (bepaalde) burgers behartigen, en dat het niet de taak is van de overheid om hen te belemmeren.

Voorbeelden

“De overheid moet in dialoog gaan met maatschappelijke organisaties bij onenigheid en geen rechtszaak voeren.”

“Door rechtszaken worden deze organisaties ernstig belemmerd in hun taken”

“Het lijkt me raar dat een overheid naar dit middel moet grijpen, en ik denk dat een maatschappelijke organisatie ook moeilijk kan winnen van de overheid. Deze laatste is da toch te machtig denk ik”

“Dit betekent dat er ergens een conflict is tussen de maatschappelijke organisatie en de overheid. Dit lijkt me altijd een slechte zaak”

Survey-experiment. Wat bepaalt de steun voor maatschappelijke rechtszaken?

Opzet vignettenstudie

Om de houdingen rondom maatschappelijke rechtszaken verder uit te diepen, maakten we gebruik van een *vignettenstudie*. In dit survey-experiment kregen respondenten kregen in totaal zes keer een ‘vignet’ met een fictieve maatschappelijke rechtszaak te zien. De kenmerken van deze rechtszaken varieerden: wie is de eiser en wie is de gedaagde, waar gaat de zaak over en wat was het doel van de eis. Met dit experiment onderzoeken we in hoeverre en hoe deze zaken invloed hebben op de steun voor maatschappelijke rechtszaken.

Na elk vignet beantwoordden respondenten de vraag: *‘In hoeverre vindt u het een goede of slechte zaak dat deze rechtszaak wordt gevoerd?’*

Hieronder twee voorbeelden van vignetten die respondenten te zien kregen:

Voorbeelvignet 1

Hieronder ziet u een voorbeeld van een maatschappelijke rechtszaak. Lees de tekst a.u.b. goed door.

Een **burger** begint een rechtszaak tegen de **overheid**. De rechtszaak gaat over **het gebruik van slimme camera’s met gezichtsherkenning in de wijk**. Met de zaak wil de burger **dit beleid van de overheid stopzetten**.

Voorbeelvignet 2

Hieronder ziet u een voorbeeld van een maatschappelijke rechtszaak. Lees de tekst a.u.b. goed door.

De overheid begint een rechtszaak tegen een burger. De rechtszaak gaat over **het onterecht ontvangen van toeslagen of subsidies**. Met de zaak wil de overheid **afdwingen dat regels worden nageleefd**.

Respondenten kregen drie vignetten waarbij de overheid een rechtszaak aanspant, een drie vignetten waarbij de zaak tegen de overheid wordt aangespannen. De mogelijke kenmerken verschillen iets tussen deze twee typen rechtszaken.

Onderstaand overzicht toont alle mogelijke kenmerken van de fictieve rechtszaken.

Tabel 2.1 – Kenmerken van rechtszaken in de vignettenstudie

Kenmerk	Overheid als gedaagde	Overheid als eiser
Eiser	Een burger begint een rechtszaak tegen de overheid	De overheid begint een rechtszaak tegen een burger
	Een maatschappelijke organisatie begint een rechtszaak tegen de overheid	De overheid begint een rechtszaak tegen een maatschappelijke organisatie
	Een bedrijf begint een rechtszaak tegen de overheid	De overheid begint een rechtszaak tegen een bedrijf
Onderwerp	De stikstofregels bij verbreding van een drukke snelweg	Het overtreden van milieuregels
	Het gebruik van slimme camera’s met gezichtsherkenning in de wijk	De verstoring van de openbare orde
	De controle op toeslagen	Het onterecht ontvangen van overheidsgeld
	De komst van een asielzoekerscentrum in de buurt	Het blokkeren van tegenwerken van de komst van een asielzoekerscentrum in de buurt
Doel	Geld krijgen voor schade	Vergoeding van de veroorzaakte schade
	Gelijk krijgen van de rechter	Gelijk krijgen van de rechter
	Dit beleid van de overheid stopzetten	Afdwingen van regels worden nageleefd
	Dat de overheid de regels voor het hele land aanpast	

Survey-experiment. Steun voor maatschappelijke rechtszaken is contextafhankelijk; met name onderwerp en doel maken uit

Nederlanders verschillen in hun kijk op maatschappelijke rechtszaken in het algemeen, zagen we eerder al. Maar steun voor maatschappelijke rechtszaken hangt ook voor een belangrijk deel af van de specifieke context van een zaak, zo blijkt uit de vignettenstudie. Zowel het onderwerp van de zaak, wie de eiser is en wat deze wil bereiken met de zaak, zijn relevant. Hierbij drukken het beoogde doel, en met name het onderwerp, de grootste stempel. En de combinatie van deze kenmerken maakt uit. Op deze en de volgende pagina's lichten we deze conclusie nader toe, aan de hand van de uitkomsten van de vignettenstudie.

Hoeveel maakt context uit?

Nederlanders hebben verschillende algemene houdingen over maatschappelijke rechtszaken, maar dit verklaart slechts voor een deel hoe zij de verschillende rechtszaken beoordelen. Het grootste deel, grofweg twee derde, van de verschillen in steun voor maatschappelijke rechtszaken is **contextafhankelijk**: de steun hangt samen met de kenmerken van de zaak. Voor de overige derde worden de verschillen in beoordelingen van de voorgelegde rechtszaken verklaard door de 'basishouding' die iemand heeft tegenover maatschappelijke rechtszaken in het algemeen.¹

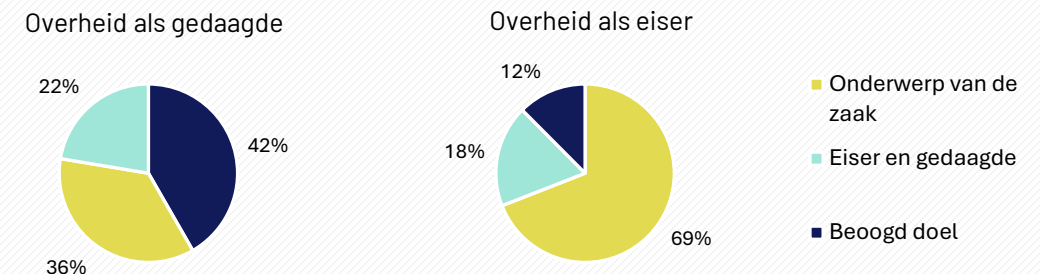
Dit geldt zowel in zaken waar de overheid gedaagde is, als zaken waar de overheid eiser is. Nederlanders kijken dus in beide gevallen in belangrijke mate naar de specifieke omstandigheden van een zaak.

Relatief belang van kenmerken

Welke kenmerken van maatschappelijke rechtszaken maken dan uit? We onderzochten de invloed van het **onderwerp** (milieu, openbare orde, toeslagen en subsidies, asiel), de **eiser en gedaagde** (burger, maatschappelijke organisatie of bedrijf) en het beoogde **doel** van de zaak (financiële compensatie, erkenning, stopzetten beleid, actie van de overheid en aanpassen van gedrag).

Onderstaande figuur toont het relatieve belang van deze kenmerken. Het onderwerp van de zaak speelt een belangrijke rol. Wanneer burgers, bedrijven of organisaties tegen de overheid procederen, kijkt men daarnaast nadrukkelijk naar het doel van de zaak. Wanneer de overheid zelf procedeert, blijkt het onderwerp van de zaak verreweg het belangrijkste. Dat ligt met name aan het thema asiel: de steun voor rechtszaken van de overheid over het 'blokkeren of tegenwerken van de komst van een azc in de buurt' krijgt gemiddeld minder steun dan zaken over andere thema's.

Figuur 2.6 – Relatief belang van kenmerken van maatschappelijke rechtszaken
Uitkomsten op basis van de vignettenstudie. Basis: Nederlanders 18+.

¹ We bekijken hiervoor de intraclass correlatiecoëfficiënt (ICC) van het nulmodel. Overheid als gedaagde: ICC = 0.353; overheid als eiser: ICC = 0.346.

Survey-experiment. Niet één type eiser dat op steun kan rekenen: steun voor bedrijf, burger of organisatie hangt af van onderwerp van de rechtszaak

Combinatie van onderwerp en eiser

Uit het experiment blijkt ook dat steun voor maatschappelijke rechtszaken niet zozeer afhangt van losse kenmerken, maar van een *combinatie* ervan. Zo maakt het voor de waardering van een zaak over een bepaald onderwerp uit wie de zaak aanspant. En andersom.

De tabellen hiernaast de gemiddelde steun voor rechtszaken met verschillende combinaties van onderwerp en eiser/gedaagde samen. Steun voor meten we met een vijfpuntsschaal: 1 betekent dat men het 'een zeer slechte zaak' vindt dat een rechtszaak wordt gevoerd, 5 betekent dat het juist een 'zeer goede zaak' is (3 is op deze schaal het midden).

Opvallende opkomsten zijn:

- Rechtszaken tegen de overheid over toeslagen krijgen meer steun als ze worden aangespannen door maatschappelijke organisaties (gemiddeld 3.5), bedrijven minder (3.1);
- Een zelfde patroon zien we bij zaken over slimme camera's;
- Bij zaken over milieu en stikstof roept een rechtszaak van een bedrijf tegen de overheid juist het meeste begrip op (3.3);
- Wanneer de overheid procedeert vanwege de overtreding van milieuregels en het onterecht ontvangen van overheidsgeld, is er het meeste steun als ze een bedrijf aanklagen. De steun is vooral minder als burgers gedaagd worden.
- Procedures rond asielopvang krijgen over het algemeen minder steun, ongeacht wie de eiser is.

Tabel 2.2 – Gemiddelde steun (op schaal 1-5) voor rechtszaken tegen de overheid, combinatie van onderwerp en eiser

↓ onderwerp van de zaak	→ eiser en gedaagde		
	Een maatschappelijke organisatie begint een rechtszaak tegen de overheid	Een burger begint een rechtszaak tegen de overheid	Een bedrijf begint een rechtszaak tegen de overheid
de stikstofregels bij verbreding van een drukke snelweg	3.1	3.0	3.3
het gebruik van slimme camera's met gezichtsherkenning in de wijk	3.3	3.2	2.9
de controle op toeslagen	3.5	3.3	3.1
de komst van een asielzoekerscentrum in de buurt	3.1	2.9	2.9

Tabel 2.3 – Gemiddelde steun (op schaal 1-5) voor rechtszaken door de overheid, combinatie van onderwerp en eiser

↓ onderwerp van de zaak	→ eiser en gedaagde		
	De overheid begint een rechtszaak tegen een maatschappelijke organisatie	De overheid begint een rechtszaak tegen een burger	De overheid begint een rechtszaak tegen een bedrijf
het overtreden van milieuregels	4.0	3.9	4.2
de verstoring van de openbare orde	4.0	3.9	4.0
het onterecht ontvangen van overheidsgeld	4.1	3.9	4.2
het blokkeren of tegenwerken van de komst van een asielzoekerscentrum in de buurt	3.3	3.4	3.5

Survey-experiment. Vooral bij procedures tegen de overheid is het achterliggende doel van een zaak bepalend voor de steun ervoor

Combinatie van onderwerp en doel

Ook bij onderwerp en doel maakt de combinatie uit. Hetzelfde doel van een rechtszaak kan afhankelijk van het onderwerp op meer, of juist minder steun rekenen. En andersom.

De tabellen vatten weer gemiddelde steun voor rechtszaken met verschillende combinaties van onderwerp en doel samen.

Opvallende opkomsten zijn:

- Zaken tegen de overheid die gaan over toeslagen kunnen op relatief veel steun rekenen als ze als doel hebben om een schadevergoeding te krijgen (3.4), gelijk krijgen van de rechter (3.5) of de regels voor het hele land aan te passen (3.4). Opvallend is dat die steun lager is als het doel is om het beleid van de overheid helemaal stop te zetten (2.7).
- Bij zaken over slimme camera's (openbare orde) is juist het minste steun als het doel is om de schade te verhalen.
- Over het algemeen kunnen zaken tegen de overheid die gericht zijn op gelijk krijgen, rekenen op relatief veel steun.
- Bij rechtszaken die door de overheid worden aangespannen, is de combinatie tussen onderwerp en doel minder belangrijk dan bij zaken tegen de overheid.
- Bij zaken door de overheid zien we over het algemeen meer steun voor zaken die als doel hebben af te dwingen dat regels worden nageleefd.
- Ongeacht het doel, worden zaken voor én door de overheid die gaan over asiel minder gesteund dan over andere onderwerpen.

Tabel 2.4 – Gemiddelde steun (op schaal 1-5) voor rechtszaken tegen de overheid, combinatie van onderwerp en doel

↓ onderwerp van de zaak	→ eiser en gedaagde			
	geld krijgen voor schade	gelijk krijgen van de rechter	dit beleid van de overheid stopzetten	dat de overheid de regels voor het hele land aanpast
de stikstofregels bij verbreding van een drukke snelweg	3.0	3.3	3.2	3.0
het gebruik van slimme camera's met gezichtsherkenning in de wijk	2.7	3.5	3.3	3.2
de controle op toeslagen	3.4	3.5	2.7	3.4
de komst van een asielzoekerscentrum in de buurt	3.0	3.1	2.9	2.8

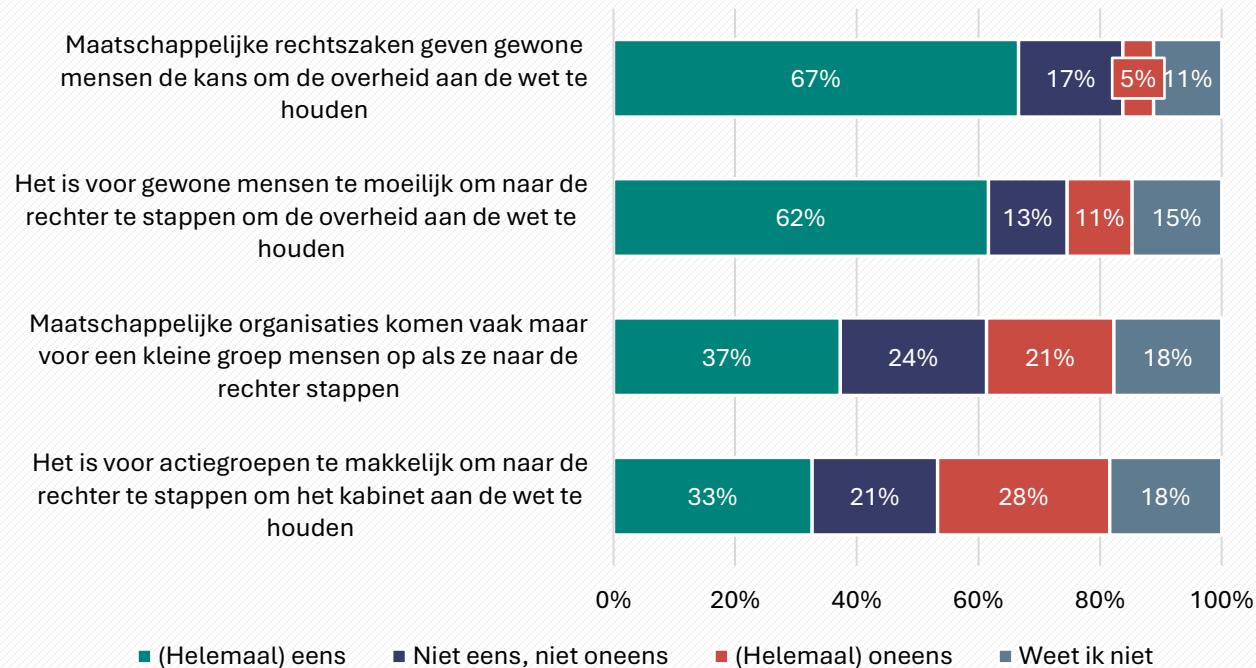
Tabel 2.5 – Gemiddelde steun (op schaal 1-5) voor rechtszaken door de overheid, combinatie van onderwerp en doel

↓ onderwerp van de zaak	→ eiser en gedaagde		
	vergoeding van de veroorzaakte schade	gelijk krijgen van de rechter	afdwingen dat regels worden nageleefd
het overtreden van milieuregels	4.1	3.9	4.1
de verstoring van de openbare orde	4.0	3.9	4.0
het onterecht ontvangen van overheidsgeld	4.0	4.1	4.1
het blokkeren of tegenwerken van de komst van een asielzoekerscentrum in de buurt	3.3	3.4	3.5

Rechtszaken zijn een kans voor gewone mensen, toegang te moeilijk

Figuur 2.6 – In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

Basis: Nederlanders 18+, volledige steekproef (2026: n=1.059)

Nederlanders zien maatschappelijke rechtszaken als een kans, maar zien ook de (praktische) limieten met betrekking tot de toegang tot het recht.

Twee derde (67%) ziet maatschappelijke rechtszaken als een manier om, als burger, een controlerende kracht te zijn op de macht van de overheid. Tegelijkertijd zegt een vergelijkbaar aandeel (62%) dat het voor 'gewone mensen' te lastig is om dit in de realiteit uit te voeren. Een duidelijke meerderheid ziet dus de mogelijkheid om te procederen als iets positiefs, alleen is er (gevoelsmatig) een drempel om dit te verwezenlijken.

Wat betreft de rol van maatschappelijke organisaties zijn Nederlanders meer verdeeld. Hiervan zegt een derde (33%) dat het voor hen juist te makkelijk is om naar de rechter te stappen, een kleiner aandeel (28%) is het daar niet mee eens.

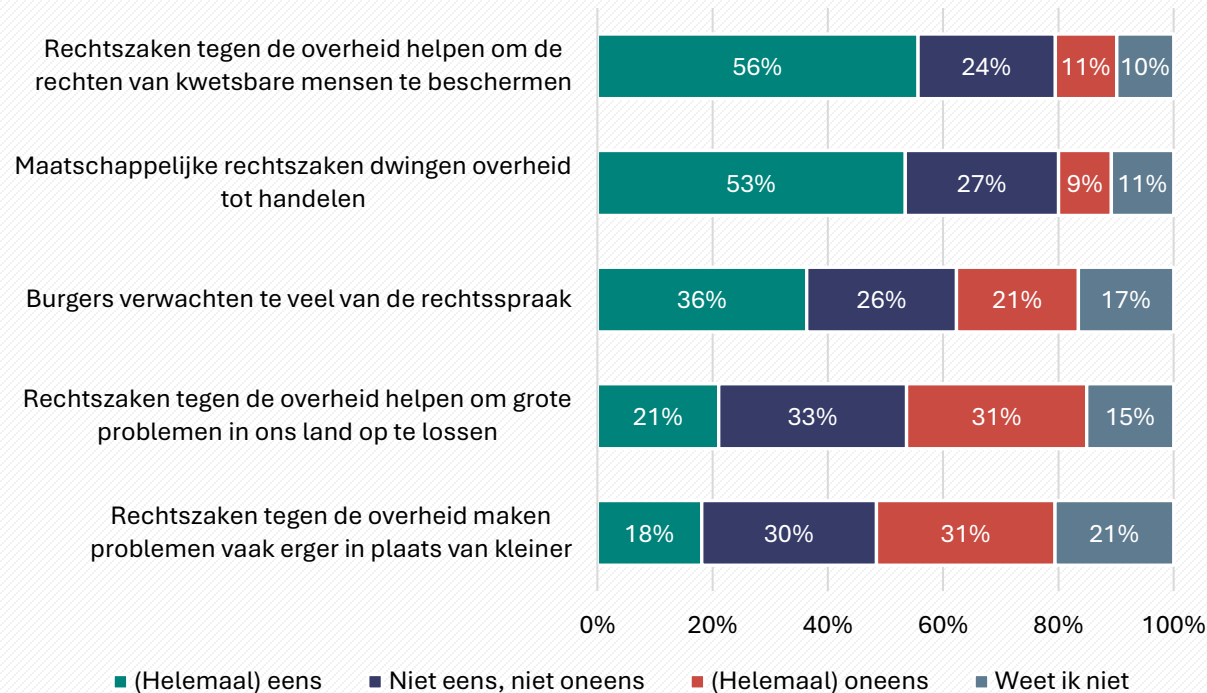
Ook rondom de representativiteit van maatschappelijke organisaties is er een verdeelde houding onder Nederlanders. Iets meer dan een derde (37%) vindt dat zulke organisaties vaak maar een klein draagvlak hebben in de samenleving. In 2025 was er een vergelijkbare verdeling onder Nederlanders.

- Nederlanders boven de 65, mannen evenals lager en middelbaar opgeleiden hebben relatief vaker een kritischere houding ten aanzien van de toegang tot het recht. Hierbij wordt het meest gericht op actiegroepen, die volgens deze groepen te makkelijk toegang krijgen tot het recht, en vaak maar een kleine groep representeren.
- Hoger opgeleiden zijn het vaker eens dat rechtszaken een kans zijn voor gewone mensen om de macht te controleren; mannen zijn het vaker oneens.

Effectiviteit van maatschappelijke rechtszaken beperkt

Figuur 2.7 – In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

Basis: Nederlanders 18+, volledige steekproef (2026: n=1.059)

Vergelijkbare aandelen Nederlanders, iets meer dan de helft, zien rechtszaken als een manier om de rechten van kwetsbaren te beschermen als om actie te eisen van de overheid. Rechtszaken dienen dus als zowel een controlemechanisme als een manier om aan te zetten tot handelen.

Wel is er onzekerheid in hoeverre rechtszaken echt bijdragen aan het oplossen van problemen; een vijfde (21%) vindt van wel tegenover bijna een derde (31%) dat dit betwijfelt. Ook zegt een derde (36%) dat burgers te veel verwachten van de rechtsspraak.

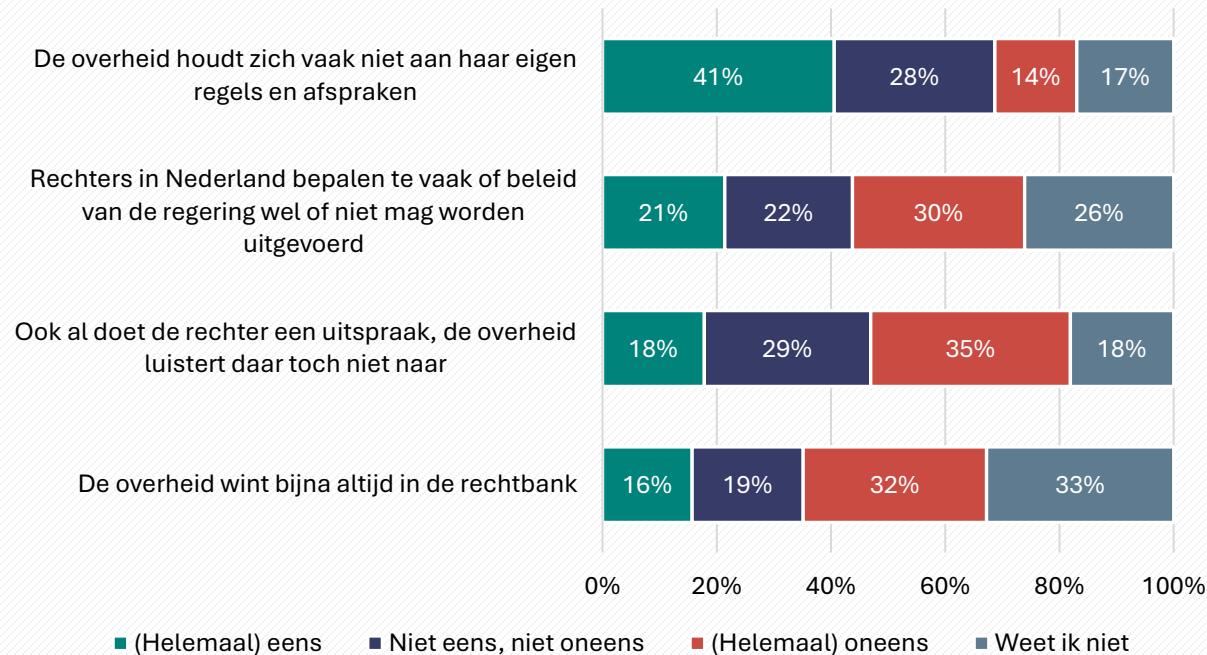
Weinig vinden dat rechtszaken tegen de overheid problemen vaak erger maken (18% eens tegenover 31% oneens). Tegelijkertijd laten de resultaten ook niet een breed vertrouwen zien in de effectiviteit van maatschappelijke rechtszaken. Hierin is er het meeste vertrouwen rondom het beschermen van kwetsbare groepen in de samenleving. Maar, een verwachting dat grote problemen via deze weg opgelost kunnen worden, blijft uit.

- Jongere Nederlanders (tussen 18 en 34) en hoger opgeleiden zien vaker de effectiviteit van maatschappelijke rechtszaken, vergeleken met 65-plussers en lager opgeleiden.
- Mannen zijn het vaker oneens dat rechtszaken de overheid dwingen tot handelen (12% tegenover 6%).

Nederlanders kritischer op overheid dan rechtsspraak

Figuur 2.8 – In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen?

Basis: Nederlanders 18+, volledige steekproef (2026: n=1.059)

Nederlanders zijn relatief vaak van mening dat de overheid zich niet vaak aan de eigen regels houdt, en zijn tegelijkertijd verdeeld over of zij wel luistert naar uitspraken van de rechter; twee op de vijf (41%) Nederlanders vindt dat de overheid zich vaak niet houdt aan haar eigen regels.

Wat betreft de invloed van de rechtsspraak op de overheid en haar beleid, zegt een vijfde (21%) dat rechters te vaak bepalen of beleid wel of niet uitgevoerd mag worden. Drie op de tien (30%) is het hier niet mee eens. Een kwart (26%) van de Nederlanders zegt niet te weten of dit het geval is.

Er leeft niet een groot sentiment dat een proces tegen de overheid een verloren zaak is, maar er is ook geen breed vertrouwen dat de uitspraak een daadwerkelijk effect zal hebben.

Nederlanders zijn dus kritischer over de overheid dan over de rechtsspraak. Terwijl er geen breed maatschappelijk beeld is dat rechters te machtig zijn of dat rechtszaken tegen de overheid bij voorbaat verloren zijn, is er ook niet veel vertrouwen in de effectiviteit van de uitspraak van rechters.

- Oudere Nederlanders (65+) en lager opgeleiden zijn het vaakst kritisch over de verhouding tussen de rechtsspraak en de overheid; ze zeggen relatief het meest dat rechters te vaak beleid bepalen. Tegelijkertijd vinden deze groepen ook dat de overheid zich vaak niet aan de eigen regels houdt.
- Mannen en hoger opgeleiden stellen relatief vaker dat de overheid zich wél aan uitspraken van rechters houdt.

Wetgevende macht meeste verantwoordelijkheid, rechterlijke op tweede plaats

Tot slot is er gekeken naar welke voorwaarden een positief effect zouden hebben op het verloop van maatschappelijke rechtszaken, volgens de respondenten.

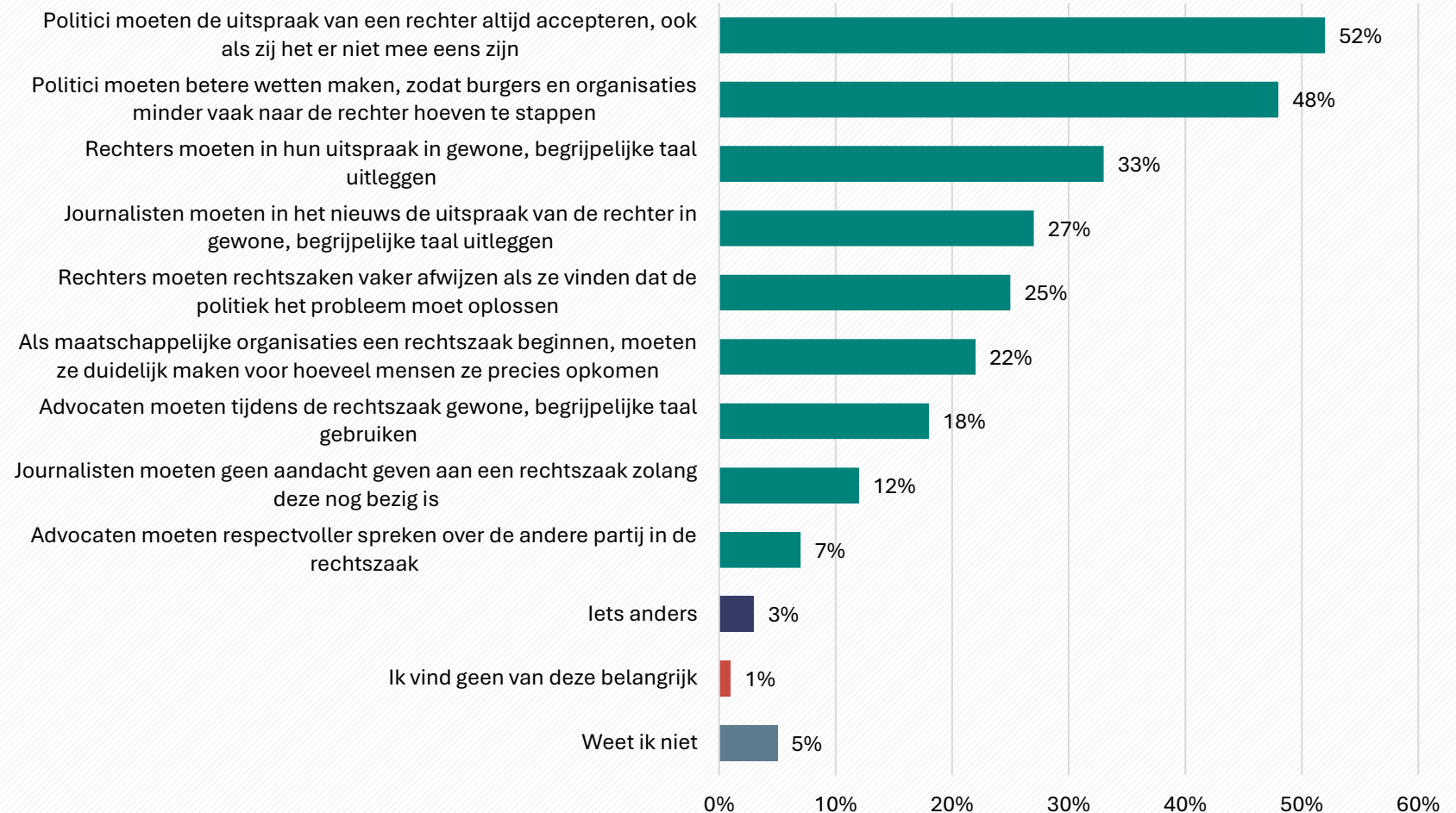
Nederlanders zien politici als de groep actoren die de meeste verantwoordelijkheid dragen om te zorgen dat maatschappelijke rechtszaken een positieve impact hebben op de democratische rechtsstaat. Daarna volgt, in mindere mate, de rechterlijke macht. Advocaten, journalisten en maatschappelijke organisaties worden het minst verantwoordelijk gesteld.

Er is een duidelijke wens dat uitspraken van de rechter in begrijpelijke taal wordt toegelicht; dit leggen Nederlanders bij beide de rechter zelf en journalisten.

De respondenten die een andere suggestie hadden, doelen vaak op de beperkte toegang tot het recht door burgers, efficiëntere en minder bureaucratische rechtsspraak en een duidelijkere scheiding tussen de overheid en de rechterlijke macht.

Figuur 2.9 – Wat vindt u de belangrijkste ideeën?

Basis: Nederlanders 18+, volledige steekproef (2026: n=1.059)

BIJLAGE

Gebruik van AI

Ipsos I&O maakt gebruik van Microsoft Copilot chat. We zetten Copilot altijd zorgvuldig en verantwoord in, door de antwoorden op juistheid te verifiëren, integer om te gaan met gegevens en transparant te zijn over het gebruik in onze onderzoeken. Copilot werkt in een beveiligde omgeving, die de gegevens van respondenten beschermt en toegang door andere partijen voorkomt. Copilot voldoet volledig aan EU-richtlijnen voor dataverwerking. Al onze medewerkers hebben een training gevolgd voor het gebruik van generatieve AI.

Bij Ipsos bevorderen we de unieke mix van **Menselijke Intelligentie (HI)** + **Kunstmatige Intelligentie (AI)** om innovatie te stimuleren en impactvolle, mensgerichte inzichten voor onze cliënten te leveren. Onze HI komt voort uit onze expertise in prompt engineering, datawetenschap en onze unieke hoogwaardige datasets – die creativiteit, nieuwsgierigheid, ethiek en nauwgezetheid integreren in onze AI-oplossingen. Onze cliënten profiteren van inzichten die veiliger, sneller en geworteld zijn in de menselijke context.

In dit onderzoek is Copilot uitsluitend gebruikt om de rode draad uit open vragen te halen. Hierbij is een standaardprompt gebruikt. Voor het maken van prompts maken wij gebruik van het CREATE model; bestaande uit het identificeren van het **karakter**, de concrete **vraag**, een **voorbeeld**, het **publiek**, het type **output** dat gewenst is en mogelijke **extra informatie**. Daarbij moet is het prompt erg specifiek en gedetailleerd, om zo hallucinaties te voorkomen.

Vervolgens hebben we gecontroleerd of de output logisch en uitlegbaar is en het geen bias bevat. De antwoorden worden geanonimiseerd voordat Copilot ze inleest, en wordt er van tevoren gecheckt op persoonskenmerken. De open vragen worden ook handmatig geanalyseerd, en vervolgens is er gecheckt of de categorieën overeenkomen met die van Copilot.

Contactgegevens

Ipsos I&O

Zuiderval 70
7543 EZ Enschede

Amstelveenseweg 760
1081 JK Amsterdam

Ericssonstraat 2
5121 ML Rijen